

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Sakarya University Faculty of Theology

e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 26, Sayı/Issue: 50, Yıl/Year: 2024 (Aralık/December)

**Popüler Türk Dizilerinde Sunulan Aile İmajı:
Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma**

*Family Image Portrayed in Popular Turkish Series:
The Case of the High School Students*

Muhammed Furkan Koçak

Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Birey ve Toplum Sorunları Ana Bilim Dalı – Res. Asst., Sakarya University, Faculty of
Humanities and Social Sciences, Department of Individual and Social Problems.
mfkocak@sakarya.edu.tr - <https://orcid.org/0000-0003-1376-6462>

Abdullah İnce

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı –
Assoc. Prof., Sakarya University, Faculty of Theology, Department of
Sociology of Religion.
abdullahince@sakarya.edu.tr - <https://orcid.org/0000-0001-6135-5743>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 01/08/2024

Kabul Tarihi/Date Accepted: 03/12/2024

Yayın Tarihi/Date Published: 15/12/2024

Atıf/Citation: Koçak, Muhammed Furkan – İnce, Abdullah. "Popüler Türk Dizilerinde Sunulan Aile İmajı: Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/50 (2024), 541-573. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.1526296>.

İntihal: Bu makale, *iThenticate* yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by *iThenticate* and no plagiarism detected.

Öz

Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin ardından dünyada en fazla dizi ihraç eden üçüncü ülke konumundadır. Bu çalışma, popüler Türk dizilerinde sunulan aile imajını ve lise öğrencileri üzerindeki potansiyel sonuçlarını incelemektedir. Araştırma, boşanma, nikâhsız birlikler, serbest ilişkiler ve mahremiyetin dönüşümü gibi aile kurumunu tehdit eden ve dönüştüren faktörleri belirlemiş ve bu faktörlerin toplumsal yapı üzerindeki yansımalarını değerlendirmiştir. Medyanın, özellikle dizilerin, toplum üzerindeki etkisi ve lise öğrencilerinin medya tüketim alışkanlıkları, anket ve tematik içerik analizi yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Türkiye'de lise öğrencileri arasında en popüler dizilerin "Kurtlar Vadisi", "Yasak Elma", "Sadakatsiz" ve "Aşk 101" olduğu tespit edilmiş ve bu dizilerin sunduğu aile imajı eleştirel bir bakış açısıyla incelemiştir. Dizilerdeki aile temsillerinin, gençlerin aile anlayışını ve mahremiyet kavramını nasıl etkilediği ekme ve gündem belirleme kuramları çerçevesinde analiz edilmiştir. Bulgular, popüler dizilerin, geleneksel aile değerlerine ve yapısına yönelik algıları değiştirebileceğini ve genç izleyicilerin sosyal gündemlerini etkileyebileceğini göstermiştir. Araştırma sonuçları, eğitimcilere, aile danışmanlarına ve politikacılara, gençlerin medya ile olan ilişkisini yönlendirecek stratejiler geliştirme konusunda rehberlik etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Diziler, Lise Öğrencileri, Aile, Kitle İletişim Teorileri.

Abstract

Turkey is the third largest exporter of television series globally, following the United States and the United Kingdom. Turkish TV series are widely popular both domestically and internationally. This is an important indicator of Turkey's cultural influence and soft power. However, the portrayal of Turkish culture and lifestyle in Turkish TV series requires closer academic scrutiny. This study analyses the portrayal of the family in popular Turkish TV series and its potential impact on high school students. It identifies the factors that challenge and transform the family institution, such as divorce, unmarried unions, free relationships, and the transformation of privacy. Additionally, it evaluates the reflections of these factors on the social structure. The content of television and digital platform series has become a significant factor influencing societal perspectives on family structure. The portrayal of lifestyles and family relationships depicted in the series influence how young viewers perceive their family dynamics and values. This study used a survey and thematic content analysis methodology to examine the influence of media, particularly series, on society and the media consumption habits of high school students. These analyses aimed to determine which television series students consume, how the themes that form the basis of this research are represented in these series, and the potential impact of these themes on everyday life.

The research sample was drawn from a quantitative survey of high school students attending five different types of high schools, representing various age groups and socio-economic backgrounds. The most popular TV series among high school students in Turkey were identified as 'Kurtlar Vadisi', 'Yasak Elma', 'Sadakatsiz' and 'Aşk 101'. The family images presented by these series were then examined from a critical perspective. In the qualitative section of the study, the portrayal of family in the series, its impact on young people's perception of family, and the concept of privacy were examined within the context of Cultivation Theory and Agenda-Setting Theory.

The data obtained indicate that television series are the most popular form of mass media. The time slots during which series are broadcast are also the most-watched periods of television programming. The nine most popular digital platforms have a global subscriber base exceeding one billion. The findings illustrate that popular TV series have the capacity to alter perceptions of traditional family values and structure, as well as exert influence over the social agendas of young viewers. In particular, the themes of betrayal and the complexity of relationships in the series Yasak Elma, Sadakatsiz, and Aşk 101 have the potential to significantly impact the perspectives of young people on family life. In this context, the findings of the study demonstrate how media content is internalized by young people and how it influences their perceptions of family relationships. In particular, the portrayal of issues such as divorce and free relationships in television series has the potential to significantly influence the perspectives of young viewers on these

matters. This may prompt young people to reassess their attitudes towards family values and relationships.

The analytical generalizations derived from the research data indicate several significant findings. First and foremost, the advent of phenomena such as divorce, cohabitation (unmarried unions), hook-up culture, and the transformation of privacy threaten to erode the very fabric of the family institution, thereby introducing a host of risks to the institution itself. The mass media, particularly television series, represent the most consumed form of content and exert a profound influence on society, affecting it in a multitude of ways and across a range of dimensions.

Television series represent a substantial proportion of the media consumption habits of high school students, with an average duration of 2 hours and 38 minutes on weekdays and 3 hours and 12 minutes on weekends. The most popular television series among high school students are *Yasak Elma*, *Sadaksız*, and *Aşk 101*. The content of these series may potentially pose a risk to the family institution, as outlined in the Sowing Theory, and influence the agenda of high school students regarding these issues, as outlined in the Agenda Setting Theory.

The objective of the research is to guide educators, family counselors, and policymakers in the development of strategies to facilitate young people's engagement with the media in a constructive and informed manner. Educators can facilitate students' comprehension of the content of the TV series they consume and facilitate discussion of the potential effects of this content, thereby contributing to the development of a conscious media consumption practice. It is recommended that family counselors seek to mitigate the negative effects of media consumption by strengthening communication and relationships within the family unit. It is incumbent upon politicians to ensure that young people have a healthy and balanced media consumption practice. This may be achieved by reviewing media policies and regulations.

Keywords: Sociology of Religion, Series, High School Students, Family, Mass Communication Theories.

Giriş

Aile, toplumsal yapının temelini oluşturan ve bireylerin kişilik gelişiminde kritik rol oynayan en önemli kurumdur. Ancak aile kurumu, çeşitli dışsal faktörlerin etkisi altında dönüşüm geçirmekte ve bu dönüşüm, ailenin geleneksel işlev ve değerlerinde belirgin değişikliklere yol açmaktadır. Bu çalışma, lise öğrencileri arasında popüler olan dizilerin, lise öğrencilerinin aile kurumuna bakışları ve toplumsal algıları üzerinde dizilerin barındırdığı potansiyel etkiyi mercek altına almaktadır.

Konuyla ilgili literatürde Ünür yaptığı araştırmada Türk dizi karakterlerin egemen ideolojiyi yansıtacak şekilde kurgulandığı, kabul görmüş ve/veya kabul görmesi istenen davranışların desteklendiği ve "öteki" olarak kabul edilen davranışların olumsuzlanarak görmezden gelindiği sonucunu çıkartmıştır.¹ Başka bir çalışmasında izleyicilerin farklı sebeplerle dizi karakterleriyle parasosyal ilişkiye girdiklerini ve dizilerde yansıtılan her türlü olumsuz davranışın zamanla meşrulaşıp, izleyiciler tarafından benimsendiği sonucu çıkarılmıştır.² Çelik, değişen aile imajı ve aile mefhumunun aşınmasıyla, kitle ile-

1 Ece Ünür, "Türk Televizyon Dizilerinde Toplumsal Kimliklerin Temsili", *Erciyes İletişim Dergisi* 3/2 (2013), 32.

2 Ece Ünür, "Yerli Dizilerde Ahlaki Değerler, Cinsellik ve Mahremiyet Algısı", *Medya ve Mahremiyetin Sınırları Ulusal Sempozyumu* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2015), 74.

tişim araçları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, kitle iletişim araçlarındaki lüks yaşantı, gösterişçi tüketim, aile bağlarının çıkar ilişkisine göre kurulması gibi konuların toplumun günlük hayatını şekillendirdiği sonucunu çıkartmıştır.³

Özbek vd. üniversite öğrencileri üzerine bir çalışma yapmışlar ve araştırmaya katılanların önemli bir kısmının yerli dizilere bağımlı olduğunu, günlük yaşam planlarını dizi saatlerine göre ayarladıklarını, bazı dizilerin katılımcılara psikolojik açıdan fayda sağladığını, bazı dizilerin izleyicilerin davranışlarında değişikliklere sebep olduğunu bulmuşlardır.⁴ Cılızoğlu, dizilerdeki sosyal mesajların toplumda belli tutum ve davranışların değişime ve gelişimine yol açtığı fikrindedir.⁵ Literatürde Türk dizileri ve potansiyel etkileri ile ilgili iletişim bilimleri, sosyoloji, ilahiyat, işletme vb. birçok alandan katkı bulunmaktadır. Örneğin Kaçar Türk dizilerinin uluslararası izleyiciler üzerindeki etkisini ölçmek için bir ölçek geliştirmiş,⁶ Ercan ve Bikiç kadın rollerinin televizyon dizilerindeki yer alma biçimlerini incelemiş,⁷ Geçer Türk yapımı dizilerin oluşturduğu yerel ölçekli popüler kültürü araştırmış,⁸ Şakrak dizilerde kadın temsiline sunulan biçimi incelemiş,⁹ Erjem ve Çağlayandereli yerli dizilerin gençlerin model alma davranışları üzerindeki etkisini araştırmıştır.¹⁰ Ancak literatürde lise öğrencilerin izlediği dizilerin aile kurumunu etkileme potansiyeli üzerinde yapılan bir çalışma rastlanmamıştır. Bu sebeple araştırmamız bir yandan literatürdeki bir eksikliği kapatırken, diğer yandan diziler ve liseli öğrencilere sunulan aile imajı arasındaki ilişkiye dair farklı bakış açıları sunmaktadır.

Çalışmanın teorik bölümünde, aile kurumunun yapısı, ailenin istikrarına zarar veren tehditler bağlamında boşanma, nikahsız birliktelikler, serbest

- 3 Nuriye Çelik, "Televizyon Dizilerinde Aile Temsilleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Uluslararası Aile Sempozyumu* (Sinop: Sinop Üniversitesi, 2020), 410.
- 4 Volkan Özbek vd., "Diziler Toplum Yapısını Nasıl Etkiler? Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Ön Araştırma", *VIII. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series* (Plovdiv: VIII. IBANESS Congress Series, 2018), 276.
- 5 Gamze Yetkin Cılızoğlu, "Kitle İletişim Araçlarında Yer Alan Kurgusal Sosyal Mesajlar: Televizyon Dizilerinde Kişiselleştirilen Değerlere Yönelik Yönelik Bir Analiz", *Selçuk İletişim* 6/4 (2013), 90.
- 6 Ferhat Kaçar, "Dizi ve Seriyallerin İzleyiciler Üzerindeki Etkisi Ölçeği", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 28/1 (2024), 81-100.
- 7 Ebru Ağaoglu Ercan - Nagihan Çakar Bikiç, "Kadın Rollerinin Televizyon Dizilerinde Yer Alma Biçimlerine İlişkin Bir Karşılaştırma: Paramparça ve Medcezir Örneği", *İnsan ve İnsan* 6/20 (2019), 165-183.
- 8 Ekmel Geçer, "Türk Dizileri Üzerine Kültürel ve İdeolojik Bir Değerlendirme: 'Made in Turkey'", *Mütefekkir* 2/3 (2015), 39-56.
- 9 Bilgehan Ece Şakrak, "Dizi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Temsili Örnek İnceleme: 'Kadın' Dizisi", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 8/22 (2020), 420-434.
- 10 Yaşar Erjem - Mustafa Çağlayandereli, "Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 30/1 (2006), 15-30.

ilişki biçimleri ve mahremiyetin dönüşümü, kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkileri bağlamında tartışılmış; medyanın, özellikle de dizilerin, bireylerin düşünce ve davranış kalıpları üzerindeki rolü incelenmiştir.

Ardından, lise öğrencilerine uygulanan anket verilerine göre tespit edilen, "Kurtlar Vadisi", "Yasak Elma", "Sadakatsiz" ve "Aşk 101" dizilerinin, gençlerin aile kavramına dair algılarını şekillendirmedeki etkileri, ekme ve gündem belirleme kuramı çerçevesinde, sundukları aile imajı açısından eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Bu makalenin amacı, popüler dizilerin aile üzerindeki etkilerini anlamak ve bu etkilerin lise öğrencilerinin aile anlayışını dönüştürme potansiyellerini ortaya koymaktır. Elde edilen bulgular, eğitimciler, aile danışmanları ve politika yapıcılar için veriler sunmaktadır.

1. Yöntem

Araştırma nicel ve nitel verilerin entegrasyonunu, nicel destekli nitel veri analizini benimsemektedir. "Karma araştırmalar nicel ve nitel araştırma yaklaşımlarının ya da diğer paradigma özelliklerinin karışımını içerir."¹¹ Bu araştırmada nicel araştırmaların objektif olguları ölçme, büyük örneklem grupları üzerinde istatistiksel verileri ölçme,¹² nitel araştırmaların derinlemesine tematik içerik analizleri ile birleştirilmiştir. Anket uygulamasının örneklemini Sakarya'da farklı lise türlerinde okuyan 390 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme tekniği "kolayda örnekleme" ve "kartopu" örneklemedir. Anket çalışmasında elde edilen veriler, IBM SPSS Statistics 26 programı kullanılarak temel istatistiksel işlemler uygulanmıştır. Bu işlemler frekans dağılımları ve yüzdelik hesaplamalardan oluşmaktadır. Anket uygulamasının amacı lise öğrencileri arasındaki popüler dizileri tespit etmekle sınırlıdır. Frekans dağılımları ve yüzdelik hesaplama haricindeki nicel analizler araştırmanın öngörülen kapsamını ve bağlamını aşmaktadır. Araştırma için Sakarya Üniversitesi Sosyal Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 45 sayılı toplantısında alınan 12.05.2022-130487 belge numaralı "11" nolu karar ile etik kurul izni alınmıştır. Demografik veriler incelendiğinde okul türü ve yaşın evren ile uyumluluk derecesi araştırmanın sınırlılığdır. Lise öğrencilerinin dizi izleme tercihlerinde cinsiyetin etkili bir faktör olduğu yaş, sınıf ve okul türünün etkili bir değişken olmadığı saptanmıştır.

11 Burke Johnson - Larry Christensen, *Eğitim Araştırmaları Nicel, Nitel ve Karma Yaklaşımlar*, ed. Selçuk Beşir Demir (Ankara: Eğiten Kitap, 2014), 33.

12 W. Lawrence Neuman, *Tompumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, çev. Sedef Özge (Ankara: Yayın Odası, 2014), 1/21.

Araştırmada lise öğrencileri arasında popüler olan diziler tespit edildikten sonra, belirlenen dizilerde, aile kurumunu olumsuz etkileyen temalar üzerinde tematik içerik analizi gerçekleştirilmiştir. “Nitel araştırma, kendi doğal ortamlarındaki şeyleri insanların olaylara verdiği anlamlar açısından anlamlandırmaya çalışması ve yorumlaması anlamına gelir.”¹³ Tespit edilen dizilerde içerikte sunulan aile imajı açısından incelenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak aile kurumunu olumsuz etkileyen faktörler ve kitle iletişiminin bir formu olan dizilerin toplumu etkileme potansiyeli teorik olarak incelenmiş, sonrasında yapılan nicel araştırma sonucunda saptanan diziler tematik içerik analizi yoluyla ele alınmıştır. Aile kurumunu olumsuz etkileyen temaları belirlemek için yapılmış bilimsel saha araştırmalarının verileri kullanılarak teorik bir zemin kurgulanmış ve dört tema belirlenmiştir. Bu çalışma, aile kurumu, kitle iletişiminin sosyal etkileri ve lise öğrencilerinin medya tüketim alışkanlıklarını ele alarak, sosyoloji ve iletişim teorilerini uygulamalı bir araştırma ile bütünleştirmiştir. Araştırmanın yöntemi, teorik çerçeveler ile ampirik verilerin entegrasyonunu sağlayarak, karma araştırma yöntemlerinin gücünü ve esnekliğini göstermiştir. Bu yaklaşım, sosyal bilimlerdeki karmaşık olguları çözümlmek için uygun yöntem olarak değerlendirilmiştir. Araştırmaya konu olan dizilerin örnekleme makul bir inceleme sınırı oluşturmak için sadece ilk iki sezonla sınırlı tutulmuştur. Çünkü Kurtlar Vadisi ve Kurtlar Vadisi Pusu’da toplam 14 sezon, Yasak Elma 6 sezon (hala devam ediyor) bulunmaktadır. Aşk 101 ve Sadakatsiz toplam 2 sezondur. Dizilerin ilk iki sezonlarında; Kurtlar Vadisi’nde 55 bölüm (15 Ocak 2003–16 Haziran 2004), Yasak Elma’da 47 bölüm (19 Mart 2018- 27 Mayıs 2019), Sadakatsiz’de 60 bölüm (7 Ekim 2020- 25 Mayıs 2022), Aşk 101’de 16 bölüm (24 Nisan 2020-30 Eylül 2021) yer almaktadır. Anketin uygulandığı tarih itibarıyla (2021-2022 Eğitim Öğretim Yılı 2. Dönem) lise öğrencilerinin izlediği dört popüler dizinin üçü güncel ve o tarihlere

13 Norman K. Denzin - Yvonna S. Lincoln, “Introduction The Discipline and Practice of Qualitative Research”, *The Sage Handbook of Qualitative Research* (California: Sage Publication, 2011), 3.

hala devam eden dizilerdir, Kurtlar Vadisi dizisi ise 25 Aralık 2005'te final yapmıştır. Bu durum Kurtlar Vadisi dizisinin yedi yıl geçmesine rağmen öğrenciler arasında popülerliğini koruduğunu ve televizyonda yayınlanmasa bile dijital platformlarda fazlaca izlendiğini göstermektedir.

2. Sosyal Bir Kurum Olarak Aile

Aile kan, evlilik veya yasal bağlarla birbirine bağlanan, mahrem ilişkilerle örülü toplumsal bir gruptur.¹⁴ Ailede fertlerin birbirine karşı görev ve sorumlulukları vardır. Duygusal ilişkiler kurarak¹⁵ psiko-sosyal benliklerini geliştirirler. Bu sebeple aile kurumunun işleyişi toplumun diğer alanları etkilemektedir.

Ailenin en temel iki işlevi (1) bireyin sosyalleşmesi ve yetiştirilmesi ve (2) aile fertlerinin birbirleriyle ilişkisidir. Birey diğer insanlarla ilk kez aile vasıtasıyla temas kurmaktadır. Kişi sosyalleşerek topluma katılmakta, toplumun bir parçası haline gelmekte ve toplumun norm ve değerlerini benimsemektedir. Çocuk, ilk eğitimini ailesinde almakta; kişilik ve kimlik oluşumu, değerlerin kazanımı ailede gerçekleşmektedir. Aile, bireylerin psikolojik tatmine ulaşmalarına olanak vermektedir. Eğer bireyler arasındaki ilişkiler sağlıklı ilerlemiyorsa, aile, psikolojik ve duygusal doyum sağlama işlevini yerine getiremeyebilir. Sağlıklı bir aile ortamının olmadığı durumda çocuğun eğitiminde, değerlerin öğretiminde aksamalar meydana gelebilir. Bu sebeple psikolojik ve duygusal açıdan sağlıklı aileler, sağlıklı bir toplumun temelidir.

3. Ailedeki Çözülme Faktörleri

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu günden itibaren ailenin korunmasına yönelik yaklaşımı nettir. Anayasanın 41. maddesine göre "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasındaki eşitliğe dayanır. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunmasını ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatları kurar." On ikinci Kalkınma Planınının 719. maddesi, "kadın ve erkeğin evlilik bağıyla kurulan, milli ve manevi değerlerin taşıyıcısı olan ailenin her türlü zararlı eğilimden korunması, sağlıklı nesillerin yetişmesi, dinamik nüfus yapısının ve kalkınmanın istikrarlı bir biçimde sürdürülmesini teminen aile kurumunun güçlendirilmesi temel amaçtır.", 720.3. maddesi "aile bireylerinin, teknoloji ve dijitalleşmenin olumsuz etkilerinden korunmasına yönelik bilinçli medya kullanımı konusunda farkındalığını artırmak üzere eğitim programları yaygınlaştırılacaktır." şeklindeki hedeflerle medyanın aile üzerindeki

14 Anthony Giddens, *Sociology* (Cambridge: Polity Press, 2001), 689.

15 Bryan S. Turner, *The Cambridge Dictionary of Sociology* (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 189.

olumsuz etkilerinin azaltılması ve aile içi bağları güçlendirecek şekilde kullanılması bir hedef olarak benimsenmektedir.¹⁶ Kalkınma planında da görüldüğü gibi Türkiye’de devletin ailenin korunması ve aile için tehdit olabilecek unsurlarla başa çıkma hususundaki yaklaşımı açıktır. Aile, toplumun yapı taşı olarak görülmekte ve ailenin korunması bir devlet politikası olarak benimsenmektedir.

Tüm sosyal kurumlar gibi aile de zamanla değişmektedir. Modernleşmeyle birlikte Türk aile yapısında köklü değişiklikler olmuştur. Bu çalışmada aile kurumunun değişimi ve aile kurumunu tehdit eden unsurlar incelenmektedir.

3.1. Boşanma

Boşanma, evliliğin farklı sebeplerle sona erdirilmesidir. Boşanmanın temel sebepleri arasında geçimsizlik, şiddet, akıl hastalıkları, zina vb.¹⁷ ya da bunlara sebep olan ekonomik baskılar, iletişim problemleri, aile içi rollere yönelik beklentiler gibi sosyo-psikolojik sebepler sayılabilir. Evlenmeye ve hayatı ortak yaşamaya karar vermek gibi, evliliğin yürümediğine karar verip boşanmakta olağan bir durumdur. Tarih boyunca insanlar evlenmişler ve anlaşılmadıklarında boşanmışlardır. Ancak modern dönemde boşanmanın olağan akışının ötesinde yaygınlaştığı görülmektedir. 1930 ile 1989 arasında nüfus 3,79 kat artarken boşanmalar neredeyse 11,93 kat artmıştır.¹⁸ Bu istatistik 1930 ile 1989 arası kaba boşanma oranının 3,14 arttığını göstermektedir. 2000’lerden sonrası düşünüldüğünde Türkiye’nin nüfusu 2000-2020 arasında 20 milyondan fazla yükselerek 83 milyonu aşmıştır. Evliliklerin sayısı 2005 yılına kadar artarak devam etsede, 2005 yılından sonra sabit sayılarla devam etmiştir. Boşanmalar ise aynı yıllarda 91 binden (2005) 174 bine (2021) yükselmiştir.¹⁹ Yani Türkiye’de 2005-2021 arası nüfus artmış, evlilik sayıları sabit kalmış, boşanmalar ise neredeyse iki katian çıkmıştır.

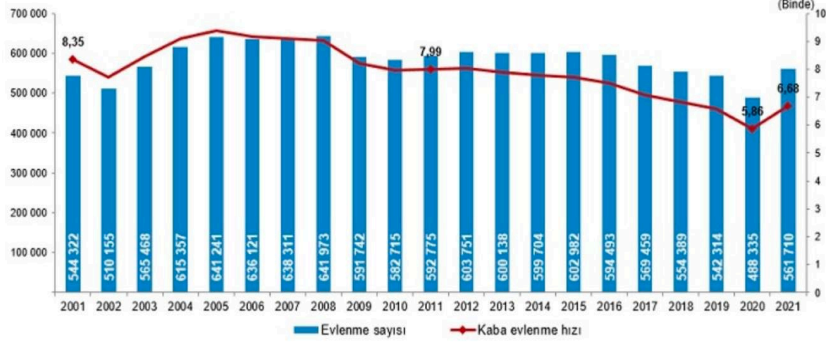
16 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)* (2023).

17 Nadide Karkıner, “Türkiye’de Aile Kurumu ve Nüfusla İlgili Sorunlar”, *Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, ed. Zerrin Sungur (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, ts.), 75.

18 Cihangir Doğan, “Türkiye’de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatistikî Açısından Değerlendirilmesi”, *İstanbul Journal of Sociological Studies* 25 (1998), 61.

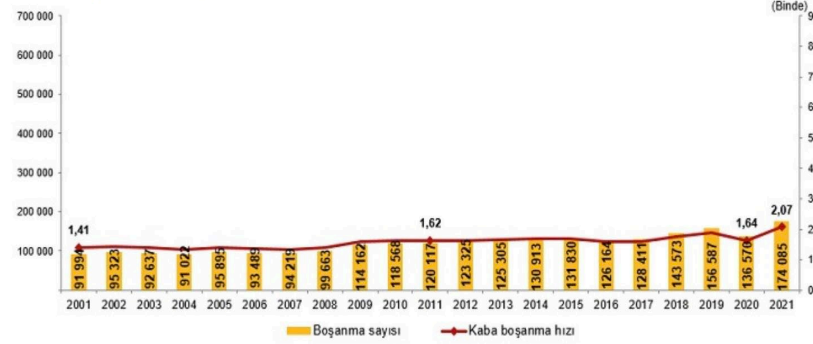
19 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri* (25 Şubat 2022).

Evllenme sayısı ve kaba evlenme hızı, 2001-2021

Grafik 1: TÜİK Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı Rakamları

Boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı, 2001-2021

Grafik 2: TÜİK Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı Rakamları

Boşanmanın birçok sosyolojik ve psikolojik sonuçları bulunmaktadır. Boşanmayla birlikte ailenin dağılması sonucu bireylerin yaşamlarında değişimler meydana gelmektedir. Dağılmış ailelerin büyük bölümünde çocuk annesiyle yaşamakta ve babasından ayrı kalmaktadır.²⁰ Çocuklar artık en yakın oldukları kişilere eşit miktarda erişemeyeceklerdir.²¹ Araştırmalar baba ile aynı evde yaşayamamanın, çocuğu negatif etkilediğini göstermektedir.²² Boşanmayı takip eden yıllarda çocukla baba arasındaki ilişkinin çocuğun düşmanlık duygusunu etkilediği, babanın evde olmamasının çocuklarda güvenli ev ortamı algısının kaybına yol açtığı, annenin de yükü arttığı için hem psikolojik

20 İsmet Koç, "Türkiye'de Aile Yapısının Değişimi Sürecinde Tek Ebeveynli Ailelerin oluşumu, Belirleyicileri ve Refah Durumu", *Aile, Çalışma ve Sosyal hizmetler Bakanlığı: Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi*, 2018 (Ankara: TDV, 2019), 60-69.

21 Frank F. Furtstnberg - Hathleen E. Kiernan, "Delayed Parental Divorce: How Much Do Children Benefit?", *Journal of Marriage and Family* 63 (2001), 447-448.

22 Kelly Shifflett - E. Mark Cummings, "A Program for Educating Parents about the Effects of Divorce on Children: An Intial Avaluation", *Family Relations* 48/1 (1999), 84-86.

hem de fiziksel olarak yıprandığı bulunmuştur.²³ Boşanmanın çocuklar üzerinde kısa ve uzun vadeli sonuçları şu şekilde sıralanabilir; (1) Kısa vadede çocuklar hayatlarını dengede tutamamakta ve uyum problemi yaşamaktadır.²⁴ (2) Çocuklar üzerinde depresif duygular ortaya çıkmakta ve içine kapanma dönemi görülmektedir.²⁵ (3) Anne babası boşanmış kızlar yetişkinlik çağında, boşanmamışlara göre daha fazla psikolojik problemler yaşamaktadır. (4) Ebeveynleri ayrılmış kadınlar kişiler arası ilişkilerde problem yaşamaktadır. (5) Ek olarak anne babası boşanmış hem erkek hem de kadınlarda, boşanmamışlara göre eğitim düzeyi daha düşük, işsizlik oranları daha yüksek ve fiziksel problemler daha fazladır.²⁶ (6) Boşanmış aileler çocuklarının sosyal bağlantıları ve psikolojik uyumları diğer bireylere göre olumsuz bir seyir izlediği için, yetişkinlik dönemlerinde kendi evliliklerini devam ettirme oranı diğerlerine göre daha düşüktür.²⁷ Şiddetli geçimsizlik yaşayan ebeveynlerin çocukları da ciddi problemler yaşamaktadır. Bir araştırma tek ebeveynle yaşayan çocukların, aralarında sürekli şiddet ve geçimsizlik olan ailelerin çocuklarına göre psikolojik açıdan daha iyi ve uyumlu olduğu görülmüştür.²⁸

3.2. Birlikte Yaşama (Cohabitation)

Birlikte yaşama bir çiftin nikâhı olmadan evli gibi yaşamasıdır.²⁹ Burada çiftlerin paylaşımı cinsel ilişkiler ve kısa süreli duygusal yakınlaşmayı geçmektedir. Birlikte yaşayan kişilerin çoğu kazanç ve harcamaları paylaşmamaktadır. Birlikte yaşama olgusu Avrupa ve ABD’de 1960’lardan sonra yaygınlaşmıştır. İngilterede 1960 ile 2000 arasında birlikte yaşama oranı %400 artmıştır. Giddens 1920’lerde dünyaya gelenlerin %4’ünün, 40’larda doğanların %19’unun, 60’larda doğanların ise neredeyse yarısının birlikte yaşadığını belirtmektedir.³⁰ National Survey of Family Growth (NSFG)’a göre Amerika’da 1970’de ilk kez evlenen kadınların %11’i, evlenmeden önce birlikte yaşamıştır. Bu rakam 1980’de %34, 90’larda %46, 2000 yılında %60, 2011 yılında ise %70

23 Nilgün Öngider, “Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 5/2 (2013), 155.

24 Joan B. Kelly, “Risk and Prospective Factors Associated with Child Adolescent Adjustment Following Separation and Divorce”, *Parenting Plan Evaluations: Applied Research for the Family Court*, ed. Kathryn Kuehne - Leslie Drozd (New York: Oxford University Press, 2012), 77-83.

25 Öngider, “Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri”, 147.

26 Taina Huuree vd., “Long-term Psychosocial Effects of Parental Divorce: A Follow-up Study from Adolescence to Adulthood”, *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience* 256/4 (2006), 259-262.

27 Joan B. Kelly, “Children’s Living Arrangements Following Separation and Divorce: Insights From Empirical and Clinical Research”, *Family Process* 46/1 (ts.), 45-47.

28 Öngider, “Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri”, 68-69.

29 Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınbay - Derya Kömürcü (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999), 223.

30 Giddens, *Sociology*, 178.

olarak ölçülmüştür. Yani 2010'lar itibariyle ABD'de evlenen her 10 kişiden 7'si birlikte yaşamaktadır.³¹

Birlikte yaşamayla gerçekleşen ilişkilerin devamlılığı tartışmalı bir konudur. Araştırmalara göre cinsel birliktelik kurmuş çiftlerin 1/4 'ü 6 ay sonunda birlikte yaşamaya başlamış sadece %3,4'ü evlenmişleridir. 12 aya gelindiğinde evlilik oranı %6, ilişkinin 2 yılının sonunda %10,8'dir.³² İlişkisi 5 yıl devam edenlerin %59'u beş yılın sonunda evlenmiştir. Yani cinsel birliktelik kuran ve birlikte yaşayan çiftlerin ilişkileri çok büyük oranda evlilikle sonuçlanmamakta ve anlık haz ve tercihlerle seçimler yapılmaktadır. Bu tip evlilik dışı birlikteliklerin sonucunda evlilik dışı çocuklar dünyaya gelmekte ve bunların oranı ciddi seviyelere ulaşmaktadır. OECD verilerine göre nikâhsız doğumların toplam doğumlar arasındaki oranı İzlanda'da %67, Slovenya'da %58, Fransa'da %57, İngiltere'de %48, ABD'de %40, Almanya'da %35'tir. Avrupa Birliği ortalaması %42'dir. Anne babası evli olmadan dünyaya gelen ve aile ortamından uzakta yetişen çocuklar varoluşsal, sosyolojik, psikolojik ve hukuki problemler yaşamaktadır.

Birlikte yaşama, evlilik yaşamına ciddi zararlar vermektedir. Bir araştırmaya göre evlenmeden önce birlikte yaşayan çiftler, ortak pratiklerin fazla olması sebebiyle birlikte yaşamayanlara göre nispeten daha az boşanmış olsa da ilk beş yılın ardından birlikte yaşamış çiftler diğerlerine göre belirgin bir şekilde daha fazla boşanmaktadır.³³ Yani evlilik öncesi birlikte yaşama kısa vadede evlilik içi geçimsizlik ve çatışmayı engellese de orta ve uzun vadede kalıcı hasarlara sebep olmaktadır. 2010 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yaptığı bir araştırmaya göre Türkiye'de toplumun %79,7'sinin birlikte yaşamayı onaylamadığı, %82,4'ünün evlilik dışı ilişkiye olumsuz baktığı anlaşılmaktadır.³⁴ 2007 yılında üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada da evlenmeden önce birlikte yaşamayı onaylayanlar %27,8, onaylamayanlar %57,4, konu hakkında fikri olmayanlar %14,8'dir. Türkiye'de yapılan araştırmaların örneklem ve kapsam açısından yetersiz olması Türkiye'deki durum hakkında yorum yapmayı güçleştirmektedir.³⁵ Ancak üniversite öğrencileri arasında birlikte yaşama olgusuna olumlu bakanların oranı

31 Michael J. Rosenfeld - Katharina Roesler, "Cohabitation Experience and Cohabitation's Association With Marital Dissolution", *Journal of Marriage and Family* 81/1 (2018), 48.

32 Sharon Sassler vd., "Transitions From Sexual Relationships Into Cohabitation and Beyond", *Demography* 55/2 (Nisan 2018), 521.

33 Rosenfeld - Roesler, "Cohabitation Experience and Cohabitation's Association With Marital Dissolution", 42-58.

34 Merve Topal, "Modernleşme Bağlamında Türkiye'de Ailenin Dönüşümü", *Tehditler Bildiriler Kitabı* (Uluslararası Aile Sempozyumu, Samsun: Sinop Üniversitesi Basın yayın Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2020), 389.

35 Nesrin Türkarşan - Semra Yurtkuran, *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğin Kuruluşuna İlişkin Görüş ve Düşünceleri* (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2007), 269.

azımsanamayacak düzeydedir. Modernleşme ve küreselleşmenin etkisiyle Batı toplumunda yaşanan sürecin belli bir süre sonra Türkiye’de de görülmeye başlandığı göz önüne alındığında, bu olgunun Türkiye’de de yaygınlaşabilme potansiyeli bulunmaktadır. Bahsedilen etkileri ve toplum üzerindeki negatif yansımalarıyla birlikte yaşama, aile kurumunun çözülmesine sebep olan bir olgudur.

3.3. Takılma (Hook-up) Kültürü

Riech’in ifadesiyle 1950’lerden sonra Avrupa ve ABD’de “cinsel bir devrim” yaşanmaktadır. Anlık tanışma sonucunda gerçekleşen cinsel ilişkinin bir kültür haline gelip yaygınlaşmasına takılma kültürü denilmektedir. Özellikle Avrupa ve ABD’deki üniversite öğrencileri arasında yaygın olan bu olgu, dünyanın geri kalanında az rastlanan bir eylemdir. Amerika’daki üniversite öğrencilerinin $\frac{3}{4}$ ’ü rastgele takılma eylemini gerçekleştirmiştir. Bir araştırma oranın %72 olduğunu bulmuştur.³⁶ Konu hakkındaki bir araştırmanın bulguları kamuoyu ile bir belgesel şeklinde paylaşılmıştır.³⁷ Araştırmanın sonuçlarına göre takılma kültürü Amerika’da lise ve üniversite öğrencileri arasında ciddi psikososyal sorunlara sebep olmaktadır. Takılma kültürü ve “kimin kiminle birlikte olduğunun belli olmadığı” bir ortamda sıcak aile yuvasından, mahremiyetten bahsetmek mümkün görünmemektedir. (1) Erkekler için “takılmak” arkadaş grubu içerisinde kendini güçlü göstermenin bir yoludur. Erkekler bu eylemleri haz ve daha çok erkeksiliklerini kanıtlamak için yapmaktadır. Takılma kültürüne göre en güçlü erkek daha fazla “kız düşürebilen” erkektir. Bu eylemi gerçekleştirilmeyen ya da daha az gerçekleştiren erkekler üzerinde ise erkeklikleri eksik olduğu yönünde bir baskı kurulmaktadır. Bu durum, akran grupları arasında ve aile yaşamında ciddi problemlere yol açabilmektedir. (2) Kızlar için ise durum daha riskli görünmektedir. Araştırmaya göre kız öğrenciler moda, popüler kültür ve akran baskısıyla bu tip ortamlara girmektedir. Kızlar birbirleriyle kıyaslanıp, birinin tercih edilmesi durumundan dolayı psikolojik sıkıntılar yaşamaktadır. Takılma kültüründe kadınlar kimliklerini kendi bedensel görüntüleri ve cinsel çekicilikleri ile eş tutmaktadır. Toplumun “güzel” algısına uygun bedene, kıyafetlere ve görüntüye sahip olmak için çabalamaları ve hayat amaçlarının bu olması kalıcı psikolojik hasarlara sebep olabilmektedir. Konunun uzmanı Prof. Dr. Jhally: “Popüler kültürün her ögesi kadın hakkında aynı hikâyeyi anlatıyor. Kadın cinselliğinin kadın olmanın anahtarı olduğu. Tek başına bir resim düşünün, etrafı farklı

36 Justin R. Garcia - Chris Reiber, “Hook-up Behavior: A Biopsychosocial Perspective”, *Journal of Social, Evolutionary, and Cultural Psychology* 2/4 (2008), 198.

37 Benjamin Nolot, *Liberated The New Sexual Revolution [Özgür Nesil, Yeni Cinsel Devrim]* (Film, 2022).

rollerdeki kadın resimleriyle dolu olsa bir problem teşkil etmez. Ancak bu resimlerin yanında tıpatıp aynı başka bir resim sonra başka bir resim. Bu resimler kadın kimliğinin tek bir yönünü içeriyorsa, bu resimler içselleştirilmeye başlıyor. Sıradan bir kız olmak böyle davranmak anlamına geliyor.”³⁸

Ailenin çözülme faktörleri arasında boşanma, birlikte yaşama ve takılma kültürüne ek olarak; eşcinsel birliktelikler, ensest ilişkiler, aldatma gibi alt kategoriler eklenebilir. Bu tip anomalilerin yaygınlaştığı bir toplumda sıcak aile ortamından, mahremiyetten ve sağlıklı bir aile kurumunun işleyişinden bahsetmek mümkün değildir.

4. Kitle İletişim Toplumu Nasıl Etkiler

Uzmanlaşmış bir grup insanın teknolojik araçlar vasıtasıyla izleyici gruplarına sembolik içerikler dağıtması ve bu sürecin işleyişi için kullanılan teknik organizasyonlar kitle iletişim olarak tanımlanmaktadır.³⁹

Kitle iletişim teorilerinden uyarıcı tepki modeline göre göndericinin mesajları alıcılar üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. “Hipotermik iğne”, “sihirli mermi”, “uyaran tepki” gibi birçok teori bu modele uygun açıklamalar yapmaktadır.⁴⁰ Ancak bu teoriler insan doğasına dair karmaşık bir konu olan insanın sosyal davranışının değişmesi ve dönüşmesini basit bir sebep sonuç ilişkisiyle açıkladığı için eleştirilmiş ve son dönemde önemini ve muteberliği kaybetmiştir.

Bir diğer yaklaşım ise kitle iletişim için kullanılan araçların, içeriklerden ve iletiden daha etkili olduğunu ileri sürer. McLuhan’ın “araç mesajdır” sözü bu yaklaşımın bir tezahürüdür. McLuhan ve Innis’a göre (1) iletişim yöntemi içerikten daha önemlidir, (2) araç ortak iletidir, araç tam olarak bilinmezse ileti de anlaşılabilir, (3) kitle iletişim aracı alıcıların algılama düzeylerini ve algılama biçimlerini değiştirir, (4) araç hem kişiye hem de toplumun tümüne mesajlar vermektedir.⁴¹ Baudrillard, McLuhan ile aynı fikirleri paylaşarak kitle iletişim içeriklerinin, kitle iletişim aracının amacını sakladığını ve bu araçların insanlar arasındaki ilişkiler üzerinde yapısal değişiklikler yaptığını ileri sürer.⁴²

38 Benjamin Nolot, *Liberated The New Sexual Revolution*, 00:51:18-00:52:05.

39 Morris Janowitz, “The Study of Communication”, *International Encyclopedia of the Social Sciences*, ed. David L. Sills (USA: The Macmillan Company & The Free Press, 1968), 3/41.

40 Levent Yaylagül, *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar* (Ankara: Dipnot Yayınları, 2019), 54-55.

41 Marshall McLuhan, *Understanding Media The Extension of Man* (London and New York: The MIT Press, 1994), 7-22.

42 Jean Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, çev. Hazal Deliçaylı - Ferda Keskin (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997), 147.

Frankfurt Okulu temsilcilerine göre kitle iletişimin amacı egemen ülkelerin kültürünü diğer ülkelere empoze etmektir. Popüler kültür gelişen teknoloji ile kendisini küresel bir olgu gibi göstererek hızlı bir şekilde yayılmaktadır.⁴³ Kitle iletişim teknolojileri kapitalist amaçlar doğrultusunda ortaya çıkan aygıtlardır. Amaçları toplumu yönlendirerek, toplum için sorunlar, tutumlar ve davranışlar ortaya çıkarmaktır. Chomsky ve Herman medya ve propaganda arasında ilişki kurarak, medyanın bir propaganda aracı olarak kullanıldığını öne sürmektedir.⁴⁴ Kitle iletişim ve topluma etkileri üzerine bu ve buna benzer birçok bilimsel araştırma ve teori ortaya atılmıştır. Örneğin “eşik bekcılığı” teorisi kitle iletişim araçlarının, yayınlanacak içerikler konusunda patronlarının ideolojileri ve fikirlerine göre karar verdiklerini; böylece toplumu kendi görüşlerine göre yönlendirdiğini savunur.⁴⁵ “Kullanımlar doyumlar” teorisi pasif bir izleyici yerine aktif bir izleyici üzerindeki etkiyi kurularak, kitle iletişimin topluma ne yaptığını değil, toplumun kitle iletişimle ne yaptığını vurgulamaya çalışır.⁴⁶ Suskunluk sarmalı teorisi, kitle iletişimin toplumun büyük bir bölümünü yönlendirdiğini, içeriklere itiraz edenlerin ise toplumun büyük bölümü tarafından bastırıldığını ileri sürmektedir.⁴⁷ Metinde ele alınan konu iletişim ve toplumbilimde sıkça kullanılan ekme kuramı ve gündem belirleme kuramı çerçevesinde yorumlanacaktır.

4.1. Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı

Gerbner 1960’larda “Kültürel Göstergeler” isimli bir proje başlattı. Projede televizyon izlemenin, izleyiciler üzerinde ne boyutta ve nasıl bir etki oluşturduğu üzerine geniş kapsamlı araştırmalar yapıldı. Projenin sonuçlarına göre televizyonun etkisi dolaylı ve kademeli olarak gerçekleşmektedir.⁴⁸ İzlenen içerikler kişinin zihnine belli tutumlar ekmektedir. Buna göre şiddet içerikli yapımlar doğrudan şiddet davranışlarına yol açmasa da kişilerin şiddet hakkındaki fikirlerini değiştirmekte, kişilerin zihnine, gerçek dünyanın şiddetli ve güvenilemez olduğu fikri ekilmektedir. Zamanla izleyiciler sunulan içerikleri gerçek gibi algılamaya başlamaktadır. İçerikler kişilerin dünya ile ilgili inanç, yargı ve tutumlarını değiştirmektedir.⁴⁹ Temel hipotez, fazla televizyon

43 Celaleddin Çelik, “Kitle İletişim Araçları ve Popüler Kültür İlişisine Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Medyada Yeni Yaklaşımlar*, ed. Metin Işık (Konya: Eğitim Kitabevi, 2004), 69-74.

44 İrfan Erdoğan - Korkmaz Alemdar, *Öteki Kuram Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Değerlendirilmesi* (Ankara: Erk, 2002), 235-245.

45 Metin Işık, *Kitle İletişim Teorilerine Giriş* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2012), 89-90.

46 Yaylagül, *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*, 71-73.

47 Denis Mcquail - Sven Windahl, *Communication Models for The Study of Mass Communication* (New York: Routledge, 2013), 116-117.

48 George Gerbner, “Toward ‘Cultural Indicators’: The Analysis of Mass Mediated Public Message Systems”, *AV Communication Review* 17/2 (1969), 145-156.

49 Karl Erik Rosengren, “Communication Research: One Paradigm, or Four?”, *Journal of Communication* 33/3 (1983), 195-196.

izleme ve çarpıtılmış içeriklerin zamanla izleyicilere etki ederek fikirlerinde değişikliklere sebep olmasıdır. Televizyon içerikleri, moda ve trendlerle uyumlu ve birbirleriyle ilişkili olarak sunulur. İnsanların büyük bir kısmı da seçici davranmadan içerikleri izler.⁵⁰ Gerbner “Kültürel Göstergeler” projesinden ekme (cultivation) teorisini geliştirmiştir. Kurama göre televizyon ve içerikleri, yaptığımız ve düşündüğümüz şeylere etki eden simgesel bir ortam sağlamaktadır.⁵¹ Kitle iletişim araçları ve içerikleri, kişilerin maruz kalma süreleri düşünüldüğünde kişinin dünyaya bakışı, fikirleri, tutumları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

4.2. Gündem Belirleme

İnsanlar gündem konusundaki bilgiyi kitle iletişim araçları yoluyla öğrendiği için, içeriklerin sunulma sırası ve sıklığına göre konulara önem vermekte ve olayları anlamlandırmaktadır. Kitle iletişim ve medya bazı olaylara daha fazla bazılarına daha az önem vermektedir. Ancak bu gerçekte olayın önemi yerine medya patronlarının olaylara nasıl baktığı ile ilgilidir. Bu bağlamda toplumda kitle iletişim araçlarının önem verdiği bilgiler daha önemli hale gelecek, az önem verdiği konular ise gündem dışı kalacaktır.⁵² Cohen tarafından bulunmuş, McCombs ve Shaw tarafından geliştirilmiş gündem belirleme teorisine göre, kitle iletişim toplumun “ne düşüneceği” üzerinde etkili olmasa bile “ne hakkında” düşüneceğini yönlendirmektedir. Kitle iletişimin konuya verdiği önem toplum tarafından benimsenmekte ve zamanla gerçekleşen bir öğrenme sürecine öncülük etmektedir.⁵³ McCombs ve Shaw teoriyi kanıtlamak için gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçları, medyanın oluşturduğu gündemin ilk aşamada “haberdar etme” ve “farkındalık yaratma” şeklinde etki oluşturduğunu, ikinci aşamada ise bilişsel öğrenme süreci yaşandığını göstermektedir.⁵⁴ Funkhouser’ın Amerika’da⁵⁵, Sinne ve Borre’nin Danimarka’da⁵⁶ yaptığı araştırmalar benzer sonuçları vererek, kitle iletişimin toplumun gündemini belirlediği ve istediği gibi yönlendirdiği görülmüştür.

50 George Gerbner vd., “The Demonstration of Power: Violence Profile No. 10”, *Journal of Communication* 29/3 (1979), 178-180.

51 George Gerbner, “Cultivation Analysis: An Overview”, *Mass Communication and Society* 1/3-4 (1998), 192.

52 Werner J. Severin - James W. Tankard, *Communication Theories: Origins, Methods and Uses in Mass Media* (Essex: Pearson, 2014), 208-214.

53 Erdoğan - Alemdar, *Öteki Kuram Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Değerlendirilmesi*, 212.

54 Şermin Tekinalp - Ruhdan Uzun, *İletişim Araştırmaları ve Kuramları* (İstanbul: Beta, 2009), 126-127.

55 Severin - Tankard, *Communication Theories: Origins, Methods and Uses in Mass Media*, 224.

56 Erdoğan - Alemdar, *Öteki Kuram Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Değerlendirilmesi*, 213.

4.3. Kitle İletişim ve Diziler

Kitle iletişimin en fazla takip edilen içerikleri dizilerdir. Dünyada ortalama televizyon izleme süresi günlük 2 saat 54 dakika olarak bulunmuştur. Bu rakam 2024'te yayınlanan rapora göre Türkiye'de 3 saat 44 dakikadır. Hanede ortalama günlük televizyon izlenme süresi 6 saat 22 dakikadır. Yıllık ortalamalar incelendiğinde prime izlenme saati olarak tanımlanan en fazla televizyon izlenen saat aralığı 20.00-23.00 arasındır. Bu üç saatlik dilimde kişi başı ortalama izleme süresi 1 saat 39 dakikadır. Bu saatlerde en fazla takip edilen kanalların hemen hemen hepsinde diziler yayınlanmaktadır. En çok üretilen içerik türünde ilk sırada 25.598 bölümle yerli diziler yer almaktadır. Diziler, kategorilerin toplam izlenmedeki payında birinci sırada diziler bulunmaktadır.⁵⁷ Türkiye, ABD'den sonra dünyaya en fazla dizi ihraç eden ülkedir. 25 Türk dizisi 11 yabancı ülkede en fazla izlenen 10 program arasına girmiştir. Diziler tüm kitle iletişim araçları arasında en fazla izlenen kitle iletişim içeriğidir.⁵⁸ Dijital platformlar dizilerin ulaşılabilirliğini ve izlenme oranlarını artırmıştır. 2023 yılı itibarıyla en fazla aboneli olan 9 dijital platformun toplam abone sayısı 1,024 milyar kişidir. Netflix 220 milyon ile ilk sırada, Amazon Prime 200 milyon aboneli ile ikinci sırada, Disney+ 160 milyon abone ile üçüncü sıradadır. Diğer dijital platformlardan Tencent Video 124 milyon, IQIYI'nin 106 milyon, HBO Max 79,9 milyon, Hulu 48 milyon abone sayısına sahiptir.⁵⁹ Türkiye'de ise ilk sırada yerli bir dijital platform olan BluTV yer almaktadır. 2023'ün son çeyreğinde Türkiye'deki pazar payının BluTV %38, Netflix'in %27, Amazon Prime'in %19'luk bir kısmını almaktadır.⁶⁰ Netflix'in ülkemizde 3,5 milyonu, BluTV'nin 4 milyonu aşkın aboneli bulunmaktadır. İstatistiklere göre Netflix'in izleyici sayısı abone sayısının 3,13 katıdır. Çünkü her abonelik ortalama 3'ten fazla kişi tarafından kullanılmaktadır. Bu bağlamda Netflix'in ülkemizde 11 milyonu aşkın izleyicisi olduğu sonucu çıkarılabilir.

5. Araştırma Bulguları

Sakarya'da 5 farklı lise türünde okuyan 390 kişi ile gerçekleştirilen anketle lise öğrencilerinin en sevdikleri diziler, en son izledikleri diziler, arkadaş ortamında en fazla konuşulan diziler ve en fazla izlenen diziler tespit edilmiştir.

57 TİAK Televizyon İzleme Araştırmaları Anonim Şirketi, *2023 Yılı Televizyon İzleme Davranışları Özet Veriler* (2024).

58 Ümit Önal (ed.), "Televizyon İzleme Ölçümü 2020 Yılı" (Televizyon İzleme Araştırmaları Anonim Şirketi, 2021).

59 Sevil Kişin, "Ülkelere Göre En Popüler Dijital Yayın Platformları", *Ad Just Brand* (20 Mart 2023).

60 Donanım Haber Elektronik Yayıncılık (DH), "Türkiye'de en çok kullanılan dijital platformlar belli oldu: İşte 2023 rakamları" (Erişim 17 Temmuz 2024).

Demografik bulgular aşağıda tabloleştirilmiştir. Katılımcıların %50,3'ü erkek, %49,7'si kadın; %11,5'i 14 yaşında, %29,7'si 15 yaşında, %50'si 16 yaşında, %8,7'si 17-18 yaşındadır. Yaş ortalaması 15,57'dir. Kişisel gelir algısına göre %67,9'u orta, %5,9'u alt ve ortanın altı, %24,2'si üst ve orta üstü gelir grubundadır. Okul türlerine göre %24,4'ü Fen Lisesi, %33,8'i Anadolu Lisesi, %13,1'i İmam Hatip Lisesi, %9,2'si Özel Lise, %19,5'i Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde okumaktadır. Katılımcıların %65,1'i 10. sınıf, %24,6'sı 9. sınıf, %10,3'ünün 11. ve 12. sınıf düzeyindedir.

Katılımcıların Demografik Yapısı

Değişken	Kategori	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	196	%50,3
	Kadın	194	%49,7
Kişisel Gelir Algısı	Alt	5	%1,3
	Ortanın Altı	18	%4,6
	Orta	265	%67,9
	Ortanın Üstü	90	%23,1
	Üst	12	%3,1
Okul Türü	Fen Lisesi	95	%24,4
	Anadolu Lisesi	132	%33,8
	İmam Hatip Lisesi	51	%13,1
	Özel Okul	36	%9,2
	Mesleki ve Teknik A. Lisesi	76	%19,5
Sınıf Düzeyleri	9.sınıf	96	%24,6
	10.sınıf	254	%65,1
	11-12.sınıflar	40	%10,3
Yaş Dağılımı	14	45	%11,5
	15	116	%29,7
	16	195	%50,0
	17-18	34	%8,7
Toplam		N: 390	%100

Not: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcı Tercihlerinin Özet Tablosu

Nu	En Sevilen	En Son İzlenen	En Fazla Konuşulan	En Fazla İzlenen
1.	Kurtlar Vadisi	Sadakatsiz	Aşk 101	Kurtlar Vadisi
2.	Yasak Elma	Kurtlar Vadisi	Kurtlar Vadisi	Yasak Elma
3.	Medcezir	Yasak Elma	Yasak Elma	Sadakatsiz
4.	Sadakatsiz	Aşk 101	Sadakatsiz	Aşk 101

Not: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların ortalama dizi izleme süresi hafta içi 2 saat 38 dakika, hafta sonu 3 saat 12 dakikadır. Anket sonuçlarına göre liseli öğrencilerin en sevdiği diziler Kurtlar Vadisi, Yasak Elma, Medcezir, Sadakatsiz; en son izledikleri diziler Sadakatsiz, Kurtlar Vadisi, Yasak Elma, Aşk 101; arkadaş ortamında en fazla konuştukları diziler Aşk 101, Kurtlar Vadisi, Yasak Elma, Sadakatsiz; en fazla izledikleri diziler Kurtlar Vadisi, Yasak Elma, Sadakatsiz, Aşk 101 dizileridir.

Sonuçlar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; erkeklerin en sevdiği diziler sırasıyla Kurtlar Vadisi, Ezel, Çukur ve Poyraz Karayel; kadınların en sevdiği diziler sırasıyla Yasak Elma, Sadakatsiz, Medcezir ve Aşk 101'dir. Sonuçlardan hareketle içeriği incelenecek 4 dizi Kurtlar Vadisi, Yasak Elma, Sadakatsiz ve Aşk 101 olarak belirlenmiştir.

5.1. İncelenecek Dizilerle İlgili Genel Bilgiler

KGT'nin en önemli ajanlarından Ali Candan'a, "Kurtlar Vadisi" isimli operasyonla, mafya, uyuşturucu, silah ticareti, kaçakçılık vb. eylemlerde bulunan illegal bir örgütü çökertme görevini konu edinen dizi adeta bir fenomen haline gelmiştir. Yayınlandığı dönemde reyting sıralamasında sürekli birinci olan dizi, açtığı Youtube kanallarında toplamda 4,1 milyon abone ve 4 milyar 783 milyon izlenme sayısına ulaşmıştır. Türkiye'nin en iyi dizilerinden biri olarak kabul edilen "Kurtlar Vadisi" beğeniyle takip edilmektedir.

Zeynep ve Yıldız adlı kardeşlerin farklı yaşamları, zenginlik hedefleri ve entrikalarla dolu ilişkilerini anlatan "Yasak Elma" dizisi, Youtube'da yayınlandığı bölümleriyle geniş bir izleyici kitlesi elde etmiş, 3,5 milyon abone ve 3 milyar 885 milyon izlenme sayısına ulaşmıştır. Mimar kocası Volkan ve oğlu Ali ile mutlu bir hayat süren Asya'nın, kocasının sadakatsizliğini keşfetmesi üzerine gelişen olayları anlatan 60 bölümlük "Sadakatsiz" dizisi, reytinglerde genellikle ilk veya ikinci sırada yer almaktadır. Liseli gençler arasında popüler olan dizi, izleyicilerin en çok konuştuğu ve sevdiği diziler arasında yer alır. Youtube'da Sadakatsiz dizisinin resmi kanalında 1,04 milyon abone bulunmaktadır ve 935 milyon izlenme sayısına ulaşmıştır.

Dört dışlanmış ve aykırı liseli öğrencinin okuldan atılmamak için yaptıklarını ve planlarını ele alan Aşk 101'in Netflix'in Türkiye'deki geniş abone kitlesi ve izleyici sayısı ile, dizinin büyük bir izleyici kitlesine ulaştığını gösterir. Ancak, dizinin toplam izlenme sayısı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Aşk 101, başarılı oyunculuk performansları, akıcı temposu ve gençlere hitap eden tarzıyla öne çıkarak en çok konuşulan diziler arasında bulunmaktadır.

5.2. Nikâhsız Birliktelikler ve Aldatma Temaları

Nikâh, evliliği topluma ilan eden, hukuki olarak aileyi tanımlayan ve dini olarak eşlerin birbirlerine helal olmasını sağlayan akittir. Meşruiyetten uzak cinsel ve duygusal birliktelikler, hukuki, sosyolojik ve dini problemler barındırmaktadır. Evlilik ve aile olgusunu aşındıran, aile gibi yaşamak için evliliğin gerekli olmadığını telkin eden ilişkiler yerli popüler dizilerde fazlaca görülmektedir. Dizilerdeki karakterler “evli gibi” partnerleriyle görüşmekte ve yakınlaşmaktadır.

Lise öğrencileri arasında popüler olan dizilerde, nikâhsız birliktelikler ve boşanma konuları problemleri bir şekilde işlenmektedir. Dizilerde evlilik öncesi ilişkiler doğal bir durum olarak sunulmaktadır. Nikâh ve evlilik kavramları ise sadece hukuki bir birlikteliği tanımlamak için kullanılmakta; ahlaki, toplumsal ve duygusal boyutlarına vurgu yapılmamaktadır. Gerbner'in teorisine göre, fazla televizyon izlemek, izleyenin zihninde televizyonda gördüğü dünyaya benzer tutumlar oluşturabilir. İzleyici, içerikleri izlediğinde doğrudan bu davranışları sergilemeye de zamanla içerikler, düşünce ve anlayışlarını etkileyebilir. Televizyondaki görüşler, izleyici tarafından gerçek gibi algılanmaya başlar.⁶¹

Gündem belirleme teorisine göre, kitle iletişim araçları insanlara “ne hakkında düşüneceklerini” öğretir. Medyanın belirlediği konular ve bu konulardan ne sıklıkla bahsedileceği, insanların düşünce biçimlerini etkiler.⁶² Yani kitle iletişim araçlarının içeriği, insanlara hangi konulara odaklanacaklarını ve bu konularda nasıl düşüneceklerini öğretir.

Kurtlar Vadisi dizisi mafya, aksiyon ve tehlike temaları işleyen bir dizidir. Ancak dizide karakterlerin birçoğu özel hayatlarında nikâh akdine önem vermeden ilişkiler yaşamaktadır. Örneğin ana karakter Ali Candan ve onun kimliği değişmiş hali Polat, Elif ile nikâhsız birliktelik kurmakta (1.bölüm), İnci Tataroğlu'ndan gayrimeşru çocuğu (121.bölüm) olmaktadır. Dizinin 4. bölümünde Süleyman Çakır'ın baldızı Meral, Çakır'ın adamlarından biriyle kokain kullanmakta ve cinsel birliktelik kurmakta (4.bölüm); ilerleyen bölümlerde Meral mafya liderlerinden Testere Necmi ile ilişki (37.bölüm) yaşamaktadır. Dizide Şevko, Aslan Akbey, Pala, Polat, Çakır vb. birçok kişi hayat kadınlarıyla birliktelik yaşamaktadır. Ancak dizi, odak noktasını mafya ve devlet ilişkilerine yönlendirmektedir. Aksiyon ve macera sahneleri, dizinin ana temasını oluştururken, nikahsız birliktelik ve aldatma temaları, aile, evlilik, cinsellik gibi konular daha sınırlı işlenmektedir. Bu durum, dizinin, “sıklıkla maruz kalma” şartını sağlamadığı için ekme ve gündem belirleme teorilerine uygun olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, Kurtlar Vadisi'nin nikâhsız

61 Gerbner vd., “The Demonstration of Power”, 180.

62 Severin - Tankard, *Communication Theories: Origins, Methods and Uses in Mass Media*, 208-214.

birliktelikler ve aldatma konularında aile kurumunu olumsuz etkileyen bir dizi olarak değerlendirilemeyeceği söylenebilir.

Yasak Elma dizisinin ana konusu entrika, çıkar ilişkileri, aldatma vb. konular olduğu için dizinin tümü bu tip nikâhsız birlikteliklerle örülüdür. Bazı örnekler verilecek olursa; ana karakter Yıldız, garson olarak çalışırken zengin aile çocuğu Mete ile sevgilidir. Yıldız zengin olmak için, Mete de cinsel arzularından dolayı (1.bölüm) bu ilişkiyi sürdürmektedir. Halit'in karısı Ender, doktoru Sinan ile gayrimeşru ilişki içerisinde (2.bölüm). Ender kocası Halit'i aldatmakta, Halit de karısını Yıldız ile aldatmakta, Yıldız sevgilisi Mete'yi Halit ile aldatmaktadır. Yıldız'ın kardeşi Zeynep, patronu Alihan ile birliktelik kurmakta, sonra Cem ile sevgili olmaktadır. Dizide o kadar hızlı ve değişken ilişkiler yaşanmaktadır ki, karakterlerin çoğu birbirinin eski sevgilisi olarak görünmektedir. Ana karakterlerden Halit dört kez evlenmiş ve tüm evlilikleri önceki eşini aldatarak gerçekleştirmiştir. Sadece ilk 2 sezonda 100'ün üzerinde nikâhsız birliktelik 20'den fazla aldatma bulunmaktadır. Televizyonda sunulan içeriklerin, bireyin zihninde televizyondaki dünyaya benzer tavırlar geliştirdiği düşünüldüğünde, Yasak Elma'nın evlilik öncesi ilişkileri, aldatmayı sıkça işleyerek bunların normal ve yaygın olduğu fikrini izleyicilere aşıladığı, aile kurumu için risk faktörleri taşıdığı değerlendirilebilir. Ek olarak, dizi, lise çağındaki öğrencilere evlilik öncesi ilişkileri normalleştirme ve aldatmanın yaygın olduğu bir perspektifle bakma eğilimindedir. McCombs ve Shaw'ın gündem belirleme kuramına göre, Yasak Elma dizisi, liseli öğrencilerin gündemini belirlemektedir. Araştırma sonuçlarına göre, arkadaş gruplarında en çok konuşulan üçüncü dizi Yasak Elma'dır. Bu da McCombs ve Shaw'ın teorisine paralel bir olguyu yansıtmaktadır. Kurama göre, liseli öğrencilerin Yasak Elma dizisini izlemesi, nikâhsız birliktelikler ve aldatma konularını konuşmalarına yol açmaktadır. Evlilik öncesi ilişkiler ve aldatma gibi konuların liseli gençler arasında konuşuluyor olması, bu konuların gençlerin gündemlerinde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Sadakatsiz, temel konusu aldatma olan, Doctor Foster dizisinden uyarlanmış bir dizidir. Volkan bir sahnede "... evli olmak âşık olmaya engel değilmiş, ikisini de aynı anda seviyorum..." (3.bölüm) derken karısı Asya'yı Derin ile aldatmasına gönderme yapmaktadır. Gönül Hanım'ın (Derin'in annesi), Asya ve ailesini bir akşam yemeğine davet ettiği bir sahnede, Asya her şeyi anlatmaktadır; "Bu aralar biraz sınırlarım bozuk da..." Gönül: "iş yerinde bir sorun mu var?" Asya "yok kocam beni aldatıyor, o yüzden... iki senedir başka bir kadınla yatıyormuş, daha doğrusu genç bir kızla, sizin kızınızla..." Haluk: "Ne diyorsun sen be." Asya: "yetmez, size bir haber daha vereyim. Kızınız kocamdan hamile..." (6.bölüm) Volkan Asya'ya: "Derin'i seviyorum ama seni de çok seviyorum" (3.bölüm) demektedir. Dizi finale kadar bu aldatma hikayesinin etrafındaki temalarla şekillenmektedir. Dizide geçen tüm ilişkiler

nikâhsız başlamakta ve aldatmayla bitmektedir. Evlilikler ise yanlışlıkla hamile kalma sonucunda gerçekleşmekte, karakterlerin çoğu evlilik dışı ilişkilerden doğan çocuklara sahip olmaktadır. Hamilelik durumu, karakterleri evlenmeye yönlendirir, ancak bu ilişkiler genellikle aldatma olaylarıyla karmaşık hale gelir. Dizide detaylı bir şekilde seyirciye sunulan "aldatma" sebepleri, nasıl gerçekleştiği ve bu durumla başa çıkmaya çalışan kişinin yaşadığı zorluklar açısından detaylıca işlenmektedir. Bu tematik işleme, izleyiciye "aldatmanın yaygın olduğu" ve "nikâhsız birlikteliklerin normal olduğu" düşüncesini aşılayabilir.

Gündem belirleme teorisine göre, Sadakatsiz dizisi liseli gençlerin gündemini etkilemektedir. Yapılan araştırmaya göre, dizi "en son izlenen", "en sevilen", "en fazla izlenen" ve "arkadaş ortamında en çok konuşulan" diziler arasında ilk dört sıradadır. Bu durum, dizinin liseli öğrencilerin gündemini belirlediğini gösterir. Özellikle boşanma ve nikâhsız birliktelikler gibi temalar, liseli gençlerin ana gündemlerine dizi vasıtasıyla girer. Ayrıca, dizideki aldatan karakterlerin duygusal dünyalarına odaklanılması, izleyicinin empati kurmasını ve onları "anlamasını" amaçlar. Bu durum, aldatmanın insan psikolojisi üzerindeki etkilerini ele alırken izleyicide olumlu bir etki bırakabilir, duygusal bağlamda aldatmayı meşrulaştırabilir.

Kural tanımaz 4 lise öğrencisinin maceralarını anlatan Netflix dizisi Aşk 101'in ilk bölümünde lise öğrencisi Eda, hocasını ayartmaya çalışmakta ve müdür tarafından uygunsuz halde sınıfta basılmaktadır (1.bölüm). Hocaları Burcu'yu tayin istememesi için diğer öğretmen Kemal ile sevgili yaparak Burcu'yu nişanlısından ayırmaya çalışmaktadırlar (1.bölüm). Dizinin konusu temelde Burcu'yu Kemal'e aşık etme etrafında şekillenmektedir. Öğrenciler öğretmenlerini birbirine aşık etmenin yolunun "cinsel ilişki" olduğunu düşünmekte ve bunu sağlamaya çalışmaktadırlar. Bir konser esnasında Burcu ve Kemal'i aynı tuvalet kabinine kilitliyorlar (2.bölüm). Sonrasında öğrencilerden Kerem ve Eda, Burcu ve Kemal öğretmen arasındaki yakınlaşmaya şahit olmak için Eda'nın evine geçiyorlar ve orada lise öğrencileri yakınlaşıyor (3.bölüm). Başka bir kadın hoca Kemal hocaya "Açık konuşayım, biraz eğlenelim diyorum, ciddi düşünmeye gerek yok" (3.bölüm) diyerek birlikte olmayı teklif ediyor. İlerleyen bölümlerde birlikte oluyorlar ancak Burcu ve Kemal de ileriki bölümlerde yakınlaşıp sevgili oluyorlar. Diğer öğrencilerden Sinan, Işık ile, Osman da Elif ile aşık yaşıyor. Eda ailesi tarafından istemediği birisiyle sözlenmeye çalışılırken, Kerem Eda'yı kaçırıyor ve otel odasına gidiyorlar. Dizi boyunca tüm bu ilişkiler evlilik, yaş sınırı, meslek ahlakı vb. önemsenmeden gerçekleşmektedir. Aşk 101 dizisi, Yasak Elma ve Sadakatsiz gibi nikâhsız birliktelik ve aldatma temalarına odaklanmamakla birlikte, karakterlerin ilişkileri genellikle nikâhsız bir zeminde gerçekleşmektedir. İnceleme sonuçlarına göre, liseli gençlerin en fazla izlediği, en son izlediği, en çok

sevdiği ve arkadaş ortamında en çok konuştuğu dört dizi arasında nikâhsız birliktelik ve aldatma konuları önemli bir yer tutmaktadır.

Aşk 101 dizisinde ana konu bu tür temalar olmasa da nikâhsız birlikteliklere sıkça vurgu yapılmaktadır. Öte yandan Kurtlar Vadisi'nde bu tür ilişkilere daha az yer verilmiştir. Ancak, tüm dizilerde nikâhsız birlikteliklerin "gayet normal ve doğal" olarak sunulduğu gözlenmektedir. Dizilerdeki erkek-kadın ilişkilerinin neredeyse tamamı nikâhsız olarak tasvir edilmekte ve sık sık tekrarlanmakta, boşanmalar ise çok sık gerçekleşen, olağan bir durum gibi gösterilmektedir. Bu tür olguların sıkça tekrarlanması, liseli öğrencilerin zihninde nikâhsız birlikteliklerin, boşanmanın yaygın ve normal olduğu düşüncesini pekiştirebilir.

Aşk 101, Kurtlar Vadisi, Yasak Elma ve Sadakatsiz, liseli öğrenciler arasında en popüler olan dizilerdir. Arkadaş ortamlarında en çok konuşulan dizilerin sıralaması ise Aşk 101, Kurtlar Vadisi, Yasak Elma ve Sadakatsiz şeklindedir. Bu istatistik, gündem belirleme kuramıyla uyumlu bir şekilde liseli öğrencilerin en çok bu diziler üzerinde konuştuğunu göstermektedir. Gündem belirleme kuramı bağlamında, öğrencilerin bu dizileri gündemlerinde ön planda tutmaları, dizilerin içerikleri ve karakterleri hakkında yoğun bir konuşma eğiliminde olmalarını işaret etmektedir. Dizilerde nikâhsız birliktelik ve aldatma temalarının sıkça işlenmesi, liseli öğrencilerin gündemlerinde bu konuların öne çıktığı sahnelerin bulunduğunu göstermektedir. Bu sahnelerle, öğrenciler bazen özenerek, bazen de bu eylemleri benimseyerek, dizilerin etkisi altında kalabilmektedir. Nikâhsız birlikteliklerin normalleştirilmesi, lise öğrencilerinin bu tür ilişkilere açık ve hoşgörülü olmalarını sağlayabilir. Ancak, bu durum aynı zamanda evlilik ve aile değerlerine yönelik bağlılığı zayıflatabilir. Nikâhsız birliktelikler gibi konuların sıkça işlenmesi, bu konuların toplumda daha geniş bir tartışma yaratmasına ve önem kazanmasına yol açar. Özellikle genç izleyici kitlesi, dizilerde sıkça işlenen temaları günlük sohbetlerinin bir parçası haline getirir ve izleyicilerin bu tür ilişkileri daha normal ve kabul edilebilir olarak görmelerine neden olabilir.

5.3. Birlikte Yaşama

Temelde nikâhsız birliktelikler ve birlikte yaşama birbirlerinden somut olarak ayrılamaz. Nikâhsız birliktelik yaşayan kişilerin bazıları partnerleriyle birlikte yaşayabilmektedir. İncelenen dizilerde karakterler birlikte yaşama eylemini gerçekleştirilmemektedir. Aşk 101 dizisi, lise öğrencisi karakterlere odaklandığı için öğrencilerin ayrı bir evleri olmaması sebebiyle birlikte yaşama eylemi gerçekleştirilmemektedir. Kurtlar Vadisi dizisinde de birlikte yaşama konusuyla ilgili bir veriye rastlanmamıştır. Yasak Elma ve Sadakatsiz dizilerinde ise karakterler arasında birkaç günlük birbirlerinde kalma durumu yaşan-

maktadır. Örneğin, Sinan ile Zehra, evlenmeden önce bir süre birlikte yaşamaktadır. Alihan ve Zeynep için de benzer bir durum söz konusudur. Ancak, bu dizilerde birlikte yaşama eylemi genellikle kısa sürelidir.

Bu verilere göre dizilerin birlikte yaşamayı özendirme, teşvik etme veya toplumu etkileme konusunda belirgin bir eğilimi olmadığı görülmektedir. Dizilerdeki karakterlerin birlikte yaşama temaları genellikle hikâyenin gelişimine yönelik özel durumlarla sınırlıdır. Dolayısıyla, lise öğrencileri üzerinde evlilik öncesi birlikte yaşama eyleminin olumlu ya da olumsuz bir etkisinin olup olmadığını belirtmek zordur. Lise öğrencileri genellikle aileleriyle yaşamaktadır ve maddi bağımsızlık kazanmamış bireylerden oluştuğu için, evlilik öncesi birlikte yaşama durumu bu yaş grubunda yaygın bir olgu değildir.

Lise öğrencileri gibi genç izleyici kitlesi üzerinde, bu dizilerdeki birlikte yaşama senaryoları sınırlı da olsa bir hayranlık ve merak uyandırabilir. Ancak, lise öğrencilerinin aileleriyle yaşaması ve ekonomik bağımsızlıklarını henüz kazanmamış olmaları, bu tür ilişkileri pratikte deneyimleme olasılıklarını sınırlar. Bu tip anomalik ilişkilerin çoğunlukla dramatik ve problemli sonlarla bitmesi, lise öğrencilerine evlilik öncesi birlikte yaşamının risklerini de hatırlatabilir. Bu durum, özellikle genç izleyicilerin bu tür ilişkilere başlamadan önce daha temkinli olmalarını sağlayabilir. Bu temaların genellikle kısa ve geçici olması, evlilik öncesi birlikte yaşamının istikrar ve kalıcılık gibi unsurlardan yoksun olduğu algısını pekiştirebilir. Ancak popüler dizilerde gösterilen kısa süreli birlikte yaşama durumları, evlilik öncesi birlikte yaşamının toplumsal kabulünü artırabilir.

5.4. Boşanma ve Evliliğin Değersizleştirilmesi

Lise öğrencilerinin izlediği popüler dizilerde eşler arasında gerçekleşmesi gereken ilişkiler, meşru olmayan bir ortamda gerçekleşmektedir. Dizilerde, nikah akdi genellikle birlikteliğin hukuki boyutunu belirlemek ve karakterler arasındaki ilişkiyi resmileştirmek için kullanılmaktadır. Karakterlerin nikahlanma gerekçeleri maddi haklar, miras bölüşümü, nafaka gibi konulardır. Diğer ilişkiler ise genellikle hukuki bağlam olmaksızın yaşanmaktadır. Yasak Elma dizisinde yapılan evliliklerin çoğunun evlilik sözleşmesi (boşanırken sahip olunan mallarda hak iddia etmeme taahhüdü içeren sözleşme) ile güvence altına alındığı görülmektedir. Bu bağlamda, liseli gençlerin izlediği dizilerde nikah, hukuki bir güvence olarak imzalanan bir sözleşmeye indirgenmiştir.

Boşanma olgusunun aile kurumu üzerindeki etkileri önceki bölümlerde ele alınmıştı. Kurtlar Vadisi dizisinde herhangi bir boşanma durumuyla karşılaşmamaktadır. Aşk 101 dizisinde ise Burcu öğretmenin nişanlısından ayrıldığı görülmektedir. Burcu, evlenme hazırlığı içindeyken nişanlısını aldatıktan sonra ilişkilerini sonlandırmıştır. Ancak Yasak Elma ve Sadakatsiz dizilerinde, temel temaların aldatma, nikâhsız birliktelikler gibi konular olması

sebebiyle boşanma ve evlilik müessesesini küçümseme ve önemsizleştirme açıkça görülmektedir. Bu dizilerdeki karakterlerin boşanma sebepleri genellikle eşlerini aldatmadır.

Örneğin, Yasak Elma dizisinde, cemiyetin doktoru karısını Ender ile aldatarak boşanmaktadır (1.bölüm). Yıldız ise Halit'i elde edebilmek için Ender'i kullanarak boşanmalarına sebep olur. Halit'in boşanmalarının sebebi genellikle aldatma ve aldatılmadır. Dizinin karakterleri arasında boşanma olayı, aldatma olgusunun bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Dizilerdeki boşanma konusu, aynı zamanda karakterlerin evlilik müessesesine bakış açısını yansıtmaktadır. Örneğin, Halit'in eski sevgilisi Defne ile Yıldız arasında geçen diyalog, evlilik ve boşanma konularına dair bir perspektifi izleyiciye sunmaktadır. Defne, evlenip ayrılmanın harika olduğunu belirterek, evlenmenin eskide kalmış bir kavram olduğunu ifade eder. Yıldız ise jest ve mimikleriyle Defne'nin düşüncelerine hak verdiğini gösterir (14.bölüm).

Sadakatsiz dizisinde karakterler birbirlerini sürekli aldatmaktadır. Aldatılan kişiler genellikle karı ya da kocalarının yaptıklarını kabullenip affetmektedirler. Ancak Asya ile Volkan boşanmıştır. Volkan, Derin ile evliyken onu Asya ile aldattığı için Derin'den ayrılmıştır (5.bölüm). Bahar, kocası Mert tarafından aldatıldığında bebekleri vesilesiyle Mert'ı affeder, ancak Mert ikinci kez aldatınca Bahar boşanma kararı alır (14.bölüm). Boşanma olayı, genellikle aldatma olgusunun bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

İncelenen dizilerde, karakterlerin sürekli evlilik öncesi ilişkiler kurması, birbirlerini aldatmaları, boşanmaları; izleyiciye evlilik kurumunun önemsiz bir formalite olduğu fikrini aşılacaktır. Özellikle Yasak Elma ve Sadakatsiz dizilerinde evliliği ve aile kurumunu küçümseyen söylem ve eylemler bulunmaktadır. Bu dizilerin evliliği ve aile kurumunu önemsizleştirme yönünde bir etki yarattığı ve izleyici kitlesinin düşüncesini bu yönde etkilediği söylenebilir. Özellikle sürekli olarak bekarlığın "sultanlık" olduğu, evlilik kurumunun özgürlüğü kısıtladığına yönelik göndermeler bunun açık kanıtıdır.

İncelenen dizilerde evlilik, sıklıkla maddi ve pragmatik bir araç olarak tasvir edilmektedir. Nikah akdi ve evlilik sözleşmeleri, karakterler arasındaki ilişkileri meşrulaştırmaktan çok, bireysel çıkarları koruma yöntemi olarak işlev görmektedir. Bu, evlilik kurumunun toplumsal ve dini boyutlarından ziyade, hukuki bir formalite olarak algılanmasına yol açabilir. Bu durum, evliliğin sadece yasal bir çerçeve olduğu ve duygusal veya ahlaki bir bağlam taşımadığı yanılığını pekiştirebilir. Özellikle Yasak Elma ve Aşk 101 dizisinde evlilik öncesi ilişkiler ve nikahsız birliktelikler genellikle heyecan verici ve çekici olarak gösterilirken, evlilik bağlılığı ve sadakati sıkıcı ve kısıtlayıcı olarak resmedilmektedir. Dizilerin sürekli olarak evlilik dışı ilişkileri ve boşanmayı

normalleştirici şekilde sunması, izleyicilerin bu konularda daha olağan ve kabul edici tutumlar geliştirmesine yol açabilir. Bu, özellikle genç izleyicilerin evlilik ve ilişkilere dair beklenti ve tutumlarını etkileyebilir.

5.5. Mahremiyetin Dönüşümü

Araştırma kapsamındaki dizilerden Yasak Elma, Sadakatsiz ve kısmen Aşk 101'in, temel temaları skandallar, ilişkiler, aldatma, kaçamak yasak aşklar, boşanma vb. konulardır. Bu dizilerde iş arkadaşları arasında, akrabalar, komşular gibi sosyal gruplarda mahremiyetle örtüşmeyen içerikler fazlaca bulunmaktadır. Örneğin, Yasak Elma'da Zeynep patronu Alihan ile duygusal bir ilişki yaşayıp onu aldatmış, tekrar barışmış, ardından başka biriyle evlenmiştir. Diğer karakterler arasında da benzer şekilde, iş yerinde, aile içinde ve sosyal ortamlarda mahremiyetin sınırlarını aşan ilişkiler sıkça görülmektedir. Dizideki karakterler, birbirlerinin eski eşleriyle ilişki kurarak mahremiyetin sınırlarını zorlamakta ve bazen birlikte zaman geçirmektedir. Örneğin, Alihan, Zeynep, Hira ve Cem'in birlikte yemek yemesi (2.bölüm), bu tür ilişkilerin örneklerinden biridir. Başka bir örneğe değinecek olursak, 26. bölümde Halit (Ender'in eski kocası ve Yıldız'ın eşi), Yıldız (Halit'in karısı), Alihan (Zeynep'in eski sevgilisi ve Ender'in eşi), Zeynep (Yıldız'ın kardeşi) ve Ender (Halit'in eski karısı ve Alihan'ın eşi) birlikte yemek yemekte ve sohbet etmektedirler. Halit, Alihan'ın annesiyle geçmişte bir ilişki yaşamış, yıllar sonra ise Alihan'ın ablasıyla evlenmiştir. Dizide patron-çalışan, eş-eski eş, yenge arasındaki ilişkiler mahremiyetten uzak bir şekilde devam etmektedir.

Sadakatsiz dizisinde de durum, Yasak Elma'dan farklı değildir. Dizide komşu, arkadaşın eşi, doktor-hasta, patron-çalışan, müşteri-garson gibi olağanın dışında ilişkiler işlenmektedir. Dizi, komşu ve arkadaş olan Asya ile Bahar'ın birbirlerinin kocaları hakkında yaptıkları imalı esprilerle dikkat çekmektedir. Örneğin, Asya Bahar'a Volkan'dan şüphelendiğini söylediğinde, Bahar dalga geçerek Asya'ya "biz Volkan'la sevişiyoruz, şaka şaka" (1.bölüm) demiştir. Birkaç bölüm sonra Bahar, Asya'ya kocasından şüphelendiğini söylediğinde, Asya da Bahar'a "Mert ile İstanbul'a gidiyoruz, sevişiyoruz biz Mert'le. Şaka hani sen yapmıştın ya" (3.bölüm) diye karşılık vermiştir. Komşular arasındaki bu tür diyaloglar, izleyicilerden "bu ne genişlik?" yorumları almıştır. Yine Volkan, iş ilişkisi kurduğu Haluk'un kızı ile karısını aldatırken, Asya, komşusunun kocası Mert ile kocasını, Mert, yakın arkadaşının eşi ile karısını aldatmaktadır. Bu ilişkiler dizide süregelen bir konu olarak işlenmektedir.

Aşk 101 dizisi, incelenen dizilerde mahremiyet kurallarının ve normlarının aşıldığı bir dizi olarak öne çıkmaktadır. Sevilen ana karakter Eda'nın öğretmenine ile ilişkisi (1.bölüm), iki öğretmenin aynı tuvalete kilitlenmesi (2.bölüm), erkek öğretmenin bayan öğretmeni "eve atmaya" planlaması (3.bölüm),

kadın öğretmenin mesleğeşına ilişki teklif etmesi (3.bölüm), mahremiyet açısından sorunlu bir tablo çizmektedir. Ayrıca, dizi boyunca ana karakterlerin birbirleriyle sevgili olduğu ve farklı ilişkilere girdiği gözlemlenmektedir.

Lise öğrencilerinin en çok ilgi gösterdiği diziler, çoğunlukla çarpık ilişkileri konu edinmektedir. Kurtlar Vadisi, diğer dizilere göre daha az anomik ilişkilere yer verirken, incelenen diğer popüler diziler mahremiyet normlarına dikkat etmeyen konular üzerine kurgulanmıştır. Bu dizilerde nikâhsız birlik-telikler ve aldatma normalleştirilmekte, boşanma sıradanlaştırılmakta böylece aile kurumu önemsizleştirilmektedir.

İncelenen diziler, ekme kuramına göre lise gençlerinin zihnine mahremiyetin aşındığı ve parçalandığı bir ilişki modeli ekmektedir. Kurama uygun olarak bu tür ilişkilerin sürekli ve sıkça gösterilmesi, sevilen karakterlerin çarpık ilişki ağlarına katılması, lise gençlerinin bu durumu normalleştirmesine neden olmaktadır. Kuramın varsayımlarına göre, lise öğrencilerine bu tip ilişkilerin yaygın ve neredeyse herkes tarafından yapıldığı imajı kazandırılmaktadır. Bu imajın bir yansıması olarak liseli birey, bu tip ilişki ağını meşru görerek gerçekleştirme potansiyeline sahiptir.

Yasak Elma ve Sadakatsiz gibi dizilerde gösterilen karmaşık ilişkisel yapılar, bireyler arasındaki geleneksel sınırların aşındığını ve daha serbest ilişki modellerinin ortaya çıktığını göstermektedir. Bu dizilerdeki karakterler, aile içi, iş yerinde ve sosyal çevrelerde mahremiyet sınırlarını sürekli olarak zorlamakta ve toplumsal ilişki normlarını ihlal etmektedirler. Dizilerde mahremiyet sınırlarının aşılması, izleyicilerin özellikle genç nesillerin sosyal ilişkilerde mahremiyet algısını şekillendirebilir. Sıkça rastlanan mahremiyet ihlalleri, izleyicilerin benzer davranışları normalleştirmesine yol açabilir, bu da özellikle genç izleyiciler için sosyal etkileşimlerde sınırları belirsizleştirir.

Dizi	Sıkça Kullanılan İçerikler	Gündem Belirleme ve Ekme Kuramına Göre Dört Temel Tema Üzerine (nikâhsız birliktelikler ve aldatma, birlikte yaşama, boşanma ve evliliğin değersizleştirilmesi, mahremiyetin dönüşümü) Analitik Genellemeler / Çıkarımlar
Yasak Elma	Nikahsız birliktelikler	Yasak Elma dizisi, birlikte yaşama haricindeki temalar üzerinden lise öğrencilerinin gündemini belirlemektedir . Yasak Elma dizisi, birlikte yaşama haricindeki temaların günlük yaşamda normal, yaygın ve olağan olduğunu lise öğrencilerin zihnine ekmektedir .
	Aldatma	
	İlişkilerin cinselliğe indirgenmesi	
	Evliliğin değersizleştirilmesi	
	Boşanma	
	Skandal ilişkilerin tekrarı	
	Mahremiyetin önemsizleştirilmesi	
Sadakatsiz	Aldatma	Sadakatsiz dizisi, birlikte yaşama haricindeki temalar üzerinden lise öğrencilerinin gündemini belirlemektedir .
	Aldatmanın Normalleştirilmesi	

	Boşanma	Sadakatsiz dizisi birlikte yaşama haricindeki temaların günlük yaşamda normal, yaygın ve olağan olduğunu lise öğrencilerin zihnine ekmektedir .
	Mahremiyetin önemsizleştirilmesi	
	Skandal ilişkilerin tekrarı	
Kurtlar Vadisi	Devlet mafya ilişkisi	Kurtlar Vadisi dizisi, belirtilen temalar üzerinden lise öğrencilerinin gündemini belirlememektedir . Sadakatsiz dizisi belirtilen temaların günlük yaşamda normal, yaygın ve olağan olduğunu lise öğrencilerin zihnine ekmemektedir .
	Cinayet	
	Vandalizm	
	Siyasi yozlaşma	
	Gasp ve Yaralama	
Aşk 101	İlişkilerin cinselliğe indirgenmesi	Aşk 101 dizisi, birlikte yaşama haricindeki temalar üzerinden lise öğrencilerinin gündemini belirlemektedir . Aşk 101 dizisi birlikte yaşama haricindeki temaların günlük yaşamda normal, yaygın ve olağan olduğunu lise öğrencilerin zihnine ekmektedir .
	Nikahsız birliktelikler	
	Boşanmanın normalleştirilmesi	
	Aldatma	
	Toplumsal Normlarla Çatışma	

Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sonuç ve Değerlendirme

Gerbner'in "ekme" kuramına göre değerlendirildiğinde bu çalışmada incelenen dizilerin liseli gençlerin tutumlarını değiştirdiği sonucu çıkartılabilir. Zira dizilerde izlenen içerikler hemen uygulanmasa bile, içeriklerin toplumda bir gerçeklik olarak var olduğu sonucu çıkartılabilir. Diziler toplumun gerçek hayat hakkındaki yargı, kanaat ve inançlarını dönüştürebilir. Örneğin fazla şiddet içerikli diziler insanların gerçek hayatta şiddet olduğuna dair izleyicilere bir fikir ekebilir, diğer yandan çarpık ilişkiler, boşanma, aldatma vb. içeriklerin fazlaca gösterilmesi izleyicilerde gerçek hayatta da durumun böyle olduğu fikrini ekebilir. McCombs ve Shaw'ın "gündem belirleme" teorisi bağlamında dizilerin içeriğinin liseli gençlerin gündemini belirlediği ifade edilebilir. Diziler toplumun ne düşüneceğini doğrudan belirlemese bile ne hakkında düşüneceğini ve gündemlerinde ne olacağını belirlemektedir. Türkiye'nin sosyal medyada trend topic gündemleri incelendiğinde durum daha net görülebilir. Popüler bir dizinin yeni bir bölümü yayınlandığında ya da yeni sezonu tanıtıldığında, sosyal medyada en fazla konuşulan konular dizilerin konuları ve karakterleri olmaktadır.

Diziler, kitle iletişim araçlarının en yaygın tüketim ürünlerinden biri olarak karşımıza çıkar ve sıklıkla gerçek hayattan kopuk, idealize edilmiş karakterler ve yaşam tarzları sunar. Bu karakterler, estetik bir beden yapısına, çekici yüz hatlarına sahip "modern" ve "ilerici" değerlerle donatılmış bireyler olarak betimlenir. Dizilerde bu tiplerin sıkça tekrarlanması izleyicilerin bu karakterlerin özelliklerini gerçek yaşamın bir yansıması olarak görmesiyle sonuçlanabilir. Veriler, dizilerin toplum üzerinde, özellikle de lise öğrencileri

üzerinde derin ve belirleyici bir etkiye sahip olabileceğini göstermektedir. Bu etkinin boyutları ve etkileşim dinamikleri, medya etkisi teorileri çerçevesinde ele alındığında, dizilerin eğlence aracı olmanın ötesinde, toplumsal norm ve değerleri dönüştürme gücüne sahip olduğu sonucuna varılabilir.

Günümüzde lise çağındaki gençlerin büyük bölümü zamanlarının önemli bir kısmını kitle iletişim araçları ile geçirmekte, bunlar içinde diziler en çok tercih edilen içerik türü olmaktadır. Liseli gençlerin dizi izleme süreleri, dizilerin toplum üzerindeki etki potansiyelini önemli bir araştırma konusu haline getirmektedir. İletişim bilimleri alanında yapılan çalışmalar, kitle iletişim araçlarının toplumsal etkileşim sürecinin nasıl gerçekleştiğine odaklanmaktadır. Ekme teorisi ve gündem belirleme teorisi açısından incelendiğinde, dizilerin, kitle iletişim araçları içinde en fazla rağbet gören içerik türü olduğu ve toplumun büyük bir kısmının bu yolla etkilendiği sonucuna varılmıştır. Anketeye katılan lise öğrencileri arasında yapılan değerlendirme, en popüler dört dizinin Kurtlar Vadisi, Yasak Elma, Sadakatsiz ve Aşk 101 olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu dizilerin çoğunda, nikahsız birliktelikler ve evlilik öncesi ilişkiler işlenmekte, özellikle Yasak Elma ve Sadakatsiz dizileri bu tür ilişkilere odaklanmaktadır. Söz konusu diziler lise öğrencilerinde bu tür ilişkileri normalleştirme eğilimini besleyebilir. Bu bulgular, kitle iletişim araçlarının ve sunulan içeriklerin gençler üzerindeki etkisinin daha derinlemesine incelenmesi gerektiğini göstermektedir. "Yasak Elma", "Sadakatsiz" ve "Aşk 101" gibi diziler, cinsel tatmin odaklı ilişkileri ve evlilik dışı birliktelikleri normalleştirerek, evlilik kurumunu sadece maddi güvence ve miras hakları gibi çıkarlar temelinde bir anlaşma olarak göstermektedir. Bu dizilerde, evlilik öncesi ilişkiler yaygın bir şekilde ele alınmakta ve çiftler evlenmeden önce her türlü fiziksel, duygusal ve cinsel bağı kurmaktadır. Nikahsız yaşamın evlilik kurumunu değersizleştirdiği ve özellikle genç izleyicilerin zihinlerine evliliğin önemsiz olduğu yönünde bir algı oluşturmaktadır.

Diğer yandan, "Kurtlar Vadisi" gibi dizilerde boşanma ve aldatma temalarının daha az işlenmesi bu dizilerin toplumsal değerler üzerindeki etkilerini farklılaştırmaktadır. Ancak, mahremiyetin ihlali, dizilerde sıkça rastlanan bir tema olup, evlilik dışı ilişkiler, aldatma ve boşanma vakaları aracılığıyla mahremiyetin sınırlarının erozyona uğradığı bir toplum portresi çizilmektedir. Bu durum, genç izleyicilerin mahremiyet algısını zayıflatmakta ve nikahsız birlikteliklerin yaygınlaşmasına neden olan toplumsal bir dönüşümü teşvik etmektedir.

Diziler, nikahsız birliktelikler ve evlilik kurumunun algılanışı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Evliliğin değersizleştirildiği, mahremiyetin ihlal edildiği ve maddi çıkarların öne çıktığı bir toplum tasviri sunarlar. Böyle bir tasvir, özellikle genç izleyiciler üzerinde kalıcı izler bırakarak, toplumsal değerler ve ahlaki normlar üzerinde derinlemesine bir etki yaratmaktadır.

Ayrıca, boşanma, birlikte yaşama ve mahremiyetin dönüşümü gibi konular, diziler aracılığıyla gençlerin zihinlerine yerleşmekte ve toplumun aile kurumuna bakış açısını etkileyebilmektedir.

Sonuç olarak, lise öğrencileri arasında popüler olan dizilerin, aile değerlerini tehdit eden unsurları barındırdığı ve gençlerin aile kavramını algılama biçimlerini değiştirebilecek potansiyele sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diziler, gençlerin zihinlerine aile kurumunun değerini sorgulatan fikirler ekmekte ve gündemlerini bahsedilen olgular etrafında şekillendirmektedir. Sayılan hususlar, aile kurumunun toplumsal algısını ve gerçekliğini etkileyebilecek uzun vadeli sonuçlar doğurabilir. Bu durum, aile yapısını koruma ve güçlendirme çabalarına destek olacak şekilde medya okuryazarlığının ve eleştirel düşünme becerilerinin önemini göstermektedir.

Araştırmanın sonucunda analitik genellemeler yapmak gerekirse;

1. Boşanma, birlikte yaşama (nikahsız birliktelikler), takılma kültürü ve mahremiyetin dönüşümü, aile kurumunu tehdit etmekte ve aile kurumu için riskler barındırmaktadır.

2. Kitle iletişim araçları ve en fazla tüketilen içeriği diziler, toplumu farklı boyutlarda ve farklı yönlerden etkilemektedir.

3. Liseli gençler kitle iletişim araçlarından dizileri fazlaca izlemektedir. (hafta içi 2 s. 38 dk. / hafta sonu 3 s. 12 dk.)

4. Liseli gençler arasında en popüler diziler Kurtlar Vadisi, Yasak Elma, Sadakatsiz ve Aşk 101'dir.

5. Liseli gençler arasındaki popüler dizilerden Yasak Elma, Sadakatsiz ve Aşk 101 dizilerin aile kurumu için risk oluşturabilecek olguları Ekme kuramına göre liseli gençlerin zihnine ekmekte ve gündem belirle kuramına göre bu konular üzerinden gündemlerini belirlemektedir.

Kaynakça

- Baudrillard, Jean. *Tüketim Toplumu*. çev. Hazal Deliçaylı - Ferda Keskin. İstanbul: Ayrintı Yayınları, 1997.
- Cılızoğlu, Gamze Yetkin. "Kitle İletişim Araçlarında Yer Alan Kurgusal Sosyal Mesajlar: Televizyon Dizilerinde Kişiselleştirilen Değerlere Yönelik Yönelik Bir Analiz". *Selçuk İletişim* 6/4 (2013), 90-100.
- Çelik, Celaleddin. "Kitle İletişim Araçları ve Popüler Kültür İlişisine Sosyolojik Bir Yaklaşım". *Medyada Yeni Yaklaşımlar*. ed. Metin Işık. Konya: Eğitim Kitabevi, 2004.
- Çelik, Nuriye. "Televizyon Dizilerinde Aile Temsilleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz". *Uluslararası Aile Sempozyumu*. 399-413. Sinop: Sinop Üniversitesi, 2020.
- Denzin, Norman K. - Lincoln, Yvonna S. "Introduction The Discipline and Practice of Qualitative Research". *The Sage Handbook of Qualitative Research*. California: Sage Publication, 2011.
- Doğan, Cihangir. "Türkiye'de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatistiki Açından Değerlendirilmesi". *İstanbul Journal of Sociological Studies* 25 (1998), 59-69.

- Ercan, Ebru Ağaoğlu - Bikiç, Nagihan Çakar. "Kadın Rollerinin Televizyon Dizilerinde Yer Alma Biçimlerine İlişkin Bir Karşılaştırma: Paramparça ve Medcezir Örneği". *İnsan ve İnsan* 6/20 (2019), 165-183. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.483847>
- Erdoğan, İrfan - Alemdar, Korkmaz. *Öteki Kuram Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Değerlendirilmesi*. Ankara: Erk, 2002.
- Erjem, Yaşar - Çağlayandereli, Mustafa. "Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 30/1 (2006), 15-30.
- Furtstamberg, Frank F. - Kiernan, Hathleen E. "Delayed Parental Divorce: How Much Do Children Benefit?". *Journal of Marriage and Family* 63 (2001), 446-457.
- Garcia, Justin R. - Reiber, Chris. "Hook-up Behavior: A Biopsychosocial Perspective". *Journal of Social, Evolutionary, and Cultural Psychology* 2/4 (2008), 192-208.
- Geçer, Ekmel. "Türk Dizileri Üzerine Kültürel ve İdeolojik Bir Değerlendirme: 'Made in Turkey'". *Mütefekkir* 2/3 (2015), 39-56. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.130246>
- Gerbner, George. "Cultivation Analysis: An Overview". *Mass Communication and Society* 1/3-4 (1998), 175-194.
- Gerbner, George vd. "The Demonstration of Power: Violence Profile No. 10". *Journal of Communication* 29/3 (1979), 177-196. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1979.tb01731.x>
- Gerbner, George. "Toward 'Cultural Indicators': The Analysis of Mass Mediated Public Message Systems". *AV Communication Review* 17/2 (1969), 137-148. <https://doi.org/10.1007/BF02769102>
- Giddens, Anthony. *Sociology*. Cambridge: Polity Press, 4. Basım, 2001.
- Huuree, Taina vd. "Long-term Psychosocial Effects of Parental Divorce: A Follow-up Study from Adolescence to Adulthood". *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience* 256/4 (2006), 256-263.
- İşık, Metin. *Kitle İletişim Teorilerine Giriş*. Konya: Eğitim Yayınevi, 4. Basım, 2012.
- Janowitz, Morris. "The Study of Communication". *International Encyclopedia of the Social Sciences*. ed. David L. Sills. USA: The Macmillan Company & The Free Press, 1968.
- Johnson, Burke - Christensen, Larry. *Eğitim Araştırmaları Nicel, Nitel ve Karma Yaklaşımlar*. ed. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap, 2014.
- Kaçar, Ferhat. "Dizi ve Seriyallerin İzleyiciler Üzerindeki Etkisi Ölçeği". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 28/1 (2024), 81-100. <https://doi.org/10.20296/tsadergisi.1247700>
- Karkıner, Nadide. "Türkiye'de Aile Kurumu ve Nüfusla İlgili Sorunlar". *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. ed. Zerrin Sungur. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 5. Basım, ts.
- Kelly, Joan B. "Children's Living Arrangements Following Separation and Divorce: Insights From Empirical and Clinical Research". *Family Process* 46/1 (ts.), 35-52.
- Kelly, Joan B. "Risk and Prospective Factors Associated with Child Adolescent Adjustment Following Separation and Divorce". *Parenting Plan Evaluations: Applied Research for the Family Court*. ed. Kathryn Kuehnle - Leslie Drozd. 49-84. New York: Oxford University Press, 2012.

- Kişin, Sevil. "Ülkelere Göre En Popüler Dijital Yayın Platformları". *Ad Just Brand*. 20 Mart 2023. Erişim 17 Temmuz 2024. <https://www.adjustbrand.com/haberler/dijital/ulkelere-gore-en-populer-dijital-yayin-platformlari/>
- Koç, İsmet. "Türkiye'de Aile Yapısının Değişimi Sürecinde Tek Ebeveynli Ailelerin oluşumu, Belirleyicileri ve Refah Durumu". *Aile, Çalışma ve Sosyal hizmetler Bakanlığı: Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi*, 2018. Ankara: TDV, 2019.
- Marshall, Gordon. *Sosyoloji Sözlüğü*. çev. Osman Akınbay - Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 4. Basım, 1999.
- Mcluhan, Marshall. *Understanding Media The Extension of Man*. London and New York: The MIT Press, 1994.
- Mcquail, Denis - Windahl, Sven. *Communication Models for The Study of Mass Communication*. New York: Routledge, 2013.
- Neuman, W. Lawrence. *Tompumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. çev. Sedef Özge. Ankara: Yayın Odası, 7. Basım, 2014.
- Nolot, Benjamin. *Liberated The New Sexual Revolution [Özgür Nesil, Yeni cinsel Devrim]* (Film, 2022). <https://www.imdb.com/title/tt6710214/>
- Önal, Ümit (ed.). "Televizyon İzleme Ölçümü 2020 Yılı". Televizyon İzleme Araştırmaları Anonim Şirketi, 2021. <https://tiak.com.tr/upload/files/2020yillik.pdf>
- Öngider, Nilgün. "Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 5/2 (2013), 140-161.
- Özbek, Volkan vd. "Diziler Toplum Yapısını Nasıl Etkiler? Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Ön Araştırma". VIII. *International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series*. 276-287. Plovdiv: VIII. IBANESS Congress Series, 2018.
- Rodman, Hyman. *Wayne State University Press*. "Talcott Parsons's View of the Changing American Family". *Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development* 11/3 (1965), 209-227.
- Rosenfeld, Michael J. - Roesler, Katharina. "Cohabitation Experience and Cohabitation's Association With Marital Dissolution". *Journal of Marriage and Family* 81/1 (2018), 42-58.
- Rosengren, Karl Erik. "Communication Research: One Paradigm, or Four?". *Journal of Communication* 33/3 (1983), 185-207. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1983.tb02420.x>
- Sassler, Sharon vd. "Transitions From Sexual Relationships Into Cohabitation and Beyond". *Demography* 55/2 (Nisan 2018), 511-534. <https://doi.org/10.1007/s13524-018-0649-8>
- Severin, Werner J. - Tankard, James W. *Communication Theories: Origins, Methods and Uses in Mass Media*. Essex: Pearson, 5. Basım, 2014.
- Shifflett, Kelly - Cummings, E. Mark. "A Program for Educating Parents about the Effects of Divorce on Children: An Intial Avaluation". *Family Relations* 48/1 (1999), 79-89.
- Şakrak, Bilgehan Ece. "Dizi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Temsili Örnek İnceleme: 'Kadın' Dizisi". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 8/22 (2020), 420-434. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.686441>
- Tekinalp, Şermin - Uzun, Ruhdan. *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*. İstanbul: Beta, 3. Basım, 2009.

- TİAK Televizyon İzleme Araştırmaları Anonim Şirketi. *2023 Yılı Televizyon İzleme Davranışları Özet Veriler* (2024). <https://tiak.com.tr/upload/files/kunye.pdf>
- Topal, Merve. "Modernleşme Bağlamında Türkiye'de Ailenin Dönüşümü". *Tehditler Bildiriler Kitabı*. 381-398. Samsun: Sinop Üniversitesi Basın yayın Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2020.
- Turner, Bryan S. *The Cambridge Dictionary of Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Türkarlan, Nesrin - Yurtkuran, Semra. *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğin Kuruluşuna İlişkin Görüş ve Düşünceleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2007.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)* (2023). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf
- Ünür, Ece. "Türk Televizyon Dizilerinde Toplumsal Kimliklerin Temsili". *Erciyes İletişim Dergisi* 3/2 (2013), 32-42.
- Ünür, Ece. "Yerli Dizilerde Ahlaki Değerler, Cinsellik ve Mahremiyet Algısı". *Medya ve Mahremiyetin Sınırları Ulusal Sempozyumu*. 67-74. Erzurum: Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2015.
- Yaylagül, Levent. *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot Yayınları, 10. Basım, 2019.
- Yıldırım, Ergün. "Aile ve Evlilik Türleri". *Aile Sosyolojisi*. ed. Kadir Canatan - Ergün Yıldırım. İstanbul: Açılımkitap, 3. Basım, 2013.
- "Cambridge Dictionary". Cambridge University Press, <https://dictionary.cambridge.org>, ts. <https://dictionary.cambridge.org>
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*, (22 Şubat 2022). <https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=evlenme-ve-bosanma-istatistikleri-2021-45568>
- DH, Donanım Haber Elektronik yayıncılık. "Türkiye'de en çok kullanılan dijital platformlar belli oldu: işte 2023 rakamları". Erişim 17 Temmuz 2024. <https://www.donanimhaber.com/turkiye-de-en-cok-kullanilan-dijital-platformlar-belli-oldu--173893>

Popüler Türk Dizilerinde Sunulan Aile İmajı: Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma

**Muhammed Furkan
Koçak**

Sakarya Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri
Fakültesi,
Birey ve Toplum Sorunları
Ana Bilim Dalı
mfkocak@sakarya.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-1376-6462>

Abdullah İnce

Sakarya Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi,
Din Sosyolojisi Ana Bilim
Dalı
abdullahince@sakarya.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-6135-5743>

Makale Bilgi Formu

Yazarların Katkıları

Makaleye Muhammed Furkan Koçak %50, Abdullah İnce %50 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar

Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, kâr amacı gütmeyen veya özel sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası

Çalışma için etik kurul izni gerekmiş ve Sakarya Üniversitesi Sosyal Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 45 sayılı toplantısında alınan 12.05.2022-130487 belge numaralı "11" nolu karar ile etik kurul izni alınmıştır "Popüler Türk Dizilerinde Sunulan Aile İmajı: Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup toplanan veriler üzerinde hiçbir tahrifat yapılmamıştır. Herhangi bir etik ihlalle karşılaşılması durumunda *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'nin yükümlülüğü olmayıp tüm sorumluluk yazarlara aittir.